

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDEKİ
KENT ÖLÇEKLİ YERLEŞİMLERDE KENT
DONATI ELEMANLARININ
SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜREL MİRAS VE
SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Abdülkadir BAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mayıs-2021
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Abdülkadir BAY tarafından hazırlanan “UNESCO Dünya Mirası Listesindeki Kent Ölçekli Yerleşimlerde Kent Donatı Elemanlarının Sürdürülebilir Kültürel Miras ve Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması 24/05/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Ulvi ŞEKER

Danışman

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Üye

Doç. Dr. Arife Deniz OKTAÇ

İmza

.....

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Abdülkadir BAY

Tarih:24/05/2021

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDEKİ KENT ÖLÇEKLİ YERLEŞİMLERDE KENT DONATI ELEMANLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜREL MİRAS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdülkadir BAY

**Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2021, 97 Sayfa

Jüri

**Prof. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. Arife Deniz OKTAÇ
Prof. Dr. Ulvi ŞEKER**

Bu çalışmada, UNESCO Dünya Miras Listesi ile koruma altına alınmış olan Safranbolu ve Dubrovnik tarihi kentlerinin, kent donatı elemanları üzerinden değerlendirilmesi, sürdürülebilir kültürel miras ve turizm açısından önemi ele alınmıştır. Kentsel donatı elemanları; kentin kimliğine doğrudan etki eden unsurların başında gelmektedir. Kentsel donatı elemanları uygulandıkları alanın kimliği ile uyumadıkları durumlarda, görsel kargaşa ve mekânsal tasarım bütünlüğüne olumsuz yönde etki etmektedir. Kent donatı elemanları uygulandıkları çevrenin tarihi, sosyal kültürel etkileri ile ortak bir dil bütünlüğü sağladığı durumlarda kentliler üzerinde de psikolojik rahatlık sağlamaktadır. Safranbolu ve Dubrovnik tarihi kentlerinin kent donatı elemanları yerinde incelenerek, saha çalışmasında elde edilen fotoğraflar ile kent donatı elemanları uygulandıkları tarihi mekânlar üzerinden ilişkileri ele alınmıştır. Kültürel miras olan bu iki kentin kent donatı elemanları; kent kimliği, kent kültürü ve tarihsel mekâna uygunlukları tasarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilerek çalışma alanlarına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dubrovnik, Dünya Mirası, Kentsel Donatılar, Kent Mobilyaları, UNESCO, Safranbolu.

ABSTRACT

MS THESIS

EVALUATION OF URBAN EQUIPMENT ELEMENTS IN TERMS OF SUSTAINABLE CULTURAL HERITAGE AND SUSTAINABLE TOURISM IN CITY SCALE SETTLEMENTS IN THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST

Abdülkadir BAY

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture**

Advisor: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2021, 97 Pages

Jury

**Prof. Dr. Mine ULUSOY
Assoc. Prof. Dr. Arife Deniz OKTAÇ
Prof. Dr. Ulvi ŞEKER**

Within the scope of this study, the importance of the historical cities of Safranbolu and Dubrovnik, which are under protection with the UNESCO World Heritage List, in terms of sustainable cultural heritage and tourism discussed. Urban equipment elements; It is one of the main factors that directly affect the identity of the city. In cases where urban reinforcement elements do not match the identity of the area they are applied to, they negatively affect the visual chaos and spatial design integrity. Urban furniture also provides psychological comfort for the citizens when they provide a common language integrity with the historical, social and cultural effects of the environment in which they are applied. The urban furniture of Safranbolu and Dubrovnik historical cities were examined on site, and their relations with the photographs obtained in the field study through the historical places where urban furniture were applied were discussed. The city equipment elements of these two cities, which are cultural heritage; Their suitability to urban identity, urban culture and historical space was evaluated within the framework of design principles, and suggestions were made for working areas.

Keywords: Dubrovnik, UNESCO, Urban Accessories, Urban Furniture, Safranbolu, World Heritage.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yüksek lisans tezi kapsamında yapılmıştır.

Yüksek lisans hayatımda ve çalışmalarımda tecrübesinden ve bilgisinden yararlandığım danışman hocam Prof. Dr. Mine ULUSOY' a çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışma kapsamındaki bilgi ve birikimleri ile desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Ulvi Şeker hocama teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan aileme ve dostlarıma da çok teşekkür ederim.

Abdülkadir BAY
KONYA-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİM LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
1.GİRİŞ	1
1.1.Çalışmanın Amacı.....	2
1.2.Çalışmanın Önemi	3
1.3.Çalışmanın Materyal ve Yöntemi	3
1.4.Kaynak Araştırması	4
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELLER	7
2.1. Unesco Dünya Mirası Listesi	7
2.1.1. Dünya Miras Listesinin Oluşumu ve Tarihçesi	7
2.1.2. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme	8
2.1.3 Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi	9
2.1.4. Kültürel, Doğal ve Karma Miras Kavramları	10
2.1.5. Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetim	11
2.1.6. UNESCO Dünya Miras Kriterleri.....	12
2.1.7. UNESCO Dünya Mirası Paydaşları.....	13
2.1.8. UNESCO Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilirlik	16
2.1.9. UNESCO Dünya Mirası Listesi Türkiye	17
2.2. Kent Donatı Elemanları	27
2.2.1 Kent Donatı Elemanları Tasarım Kriterleri	27
2.2.2 Kent Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması	32
2.2.2.1. Kent Donatı Elemanlarının Türlerine Göre Sınıflandırılması	32
2.2.2.2. Kent Donatı Elemanlarının Montaj Biçimlerine Göre Sınıflandırılması... ..	33
2.2.2.3. Kent Donatı Elemanlarının Kamu Alanlarının Dekorasyonu Açısından Sınıflandırılması.....	33
2.2.2.4. Kent Donatı Elemanlarının Teknik Yapılarına Göre Sınıflandırılması	34
2.2.2.5. Kent Donatı Elemanlarının Kullanımındaki İşlevlerine Göre Sınıflandırılması.....	35
2.2.3. Kent Donatı Elemanları ve Kent Kimliği İlişkisi.....	35
2.2.4. Kent Donatı Elemanlarında Sürdürülebilirlik Kavramı	38

3. ÇALIŞMA ALANLARI	40
3.1. Safranbolu Tarihi ve Kent Dokusu	40
3.1.1. Safranbolu Tarihi Yapıları	41
3.2. Dubrovnik Tarihi ve Kent Dokusu	49
3.2.1 Dubrovnik Tarihi Yapıları	51
4. ÇALIŞMA ALANLARININ KENTSEL DONATI ELEMANLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	61
4.1. Safranbolu Kentinin Kent Donatı Elemanları Üzerinden Değerlendirilmesi	61
4.2. Dubrovnik Kentinin Kent Donatı Elemanları Üzerinden Değerlendirilmesi	71
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	80
KAYNAKLAR	88

RESİM LİSTESİ

Resim2 1 Abu simbel tapınağı (Jarvis, 2021)	7
Resim2 2 Kapadokya-Nevşehir (Velioğlu, 2021).....	17
Resim2 3 Divriği ulu camii-Sivas (Çağdaş, 2021).....	18
Resim2 4 Sultan Ahmet camii (Akkanat,2021)	19
Resim2 5 Hattuşaş-Çorum (Seyhoğlu, 2021)	19
Resim2 6 Nemrut dağı-Adıyaman (Furkan, 2021)	20
Resim2 7 Pamukkale-hierapolis milli parkı-Denizli (Dermencioğlu, 2021).....	20
Resim2 8 Ksantos antik kenti-Antalya (Dönmez, 2021).....	21
Resim2 9 Safranbolu şehri (Orijinal,2021)	21
Resim2 10 Truva antik kenti-Çanakkale (Akay, 2021).....	22
Resim2 11 Selimiye camii-Edirne (Öztürk,2021).....	22
Resim2 12 Çatalhöyük neolitik alanı – Konya (Altaş,2021)	23
Resim2 13 Bursa cumalıkızık köyü (Çankaya, 2021).....	23
Resim2 14 Bergama çok katmanlı kültürel peyzaj alanı-İzmir (Gurun,2021)	24
Resim2 15 Diyarbakır surları ve hevsel bahçeleri (Suer, 2021).....	24
Resim2 16 Efes antik kenti-İzmir (Gürün, 2021).....	25
Resim2 17 Ani arkeolojik alanı-Kars (Demirci, 2021)	25
Resim2 18 Afrodisiyas-Denizli (Kılınç, 2021).....	26
Resim2 19 Göbekli tepe-Şanlıurfa (Aslan, 2021).....	26
Resim2 20 Estetik ama işlevselliği tartışılabilir bir bank örneği (Zalivatsky, 2021)	28
Resim2 21 Estetik ve çevre dostu (Tricoire, 2017)	
Resim2 22 Güneş enerjili akıllı bank (Cıty,2019).....	28
Resim2 23 Geometrik şekil ve özgün tasarımlar ile oluşturulmuş kent mobilyası örneği (Lotus,2021) ...	29
Resim2 24 Yapay ürünlere örnek (Vondom, 2017)	
Resim2 25 Ahşap ürünlere örnek (Tiffany & Tiffany, 2021)	30
Resim2 26 Beton ürünlere örnek (Milà, 2021)	
Resim2 27 Mermer ürünlere örnek (Khathuria, 2021).....	30
Resim2 28 Şerit bank, renk ve doku olarak belirgin bir kent mobilyası (Shigeru, 2021)	31
Resim2 29 Kent mobilya tasarımı örneği bisiklet standı (Maddadi, 2021).....	31
Resim2 30 Dev bir sapan bankı (Notthehawk, 2012)	32
Resim2 31 Londra aydınlatma elamanı (Pikist, 2021).....	36
Resim2 32 Londra telefon kulübesi (Pikist, 2021).....	36
Resim2 33 Barselona yaya kaldırımları ve bulvar (İkikapılıhan, 2015)	36
Resim2 34 Lizbon yaya kaldırımları (Arslan, 2014)	37
Resim2 35 Cupid's span- San Francisco (Hellier, 2021).....	37
Resim2 36 Plastik atıkları ile 3D baskı yardımıyla üretilmiş kent mobilyaları (Vbenzeri)	38
Resim2 37 Güneş enerjisi ile çalışan akıllı çöp kutuları (Alex, 2016).....	39
Resim3 1 Safranbolu (Orijinal, 2021).....	40
Resim3 2 Eski hükümet konağı-Safranbolu (Orijinal, 2021).....	42
Resim3 3 Saat kulesi-Safranbolu (Orijinal, 2021)	42
Resim3 4 Cephane binası ve eski cezaevi-Safranbolu (Orijinal, 2021)	43
Resim3 5 Hıdırlık tepesi-Safranbolu (Orijinal, 2021).....	43
Resim3 6 Cinci hanı dış görsel-Safranbolu (Orijinal, 2021).....	44
Resim3 7 Cinci hanı iç görsel-Safranbolu (Orijinal, 2021)	44
Resim3 8 Eski camii-Safranbolu (Canbulat,2013)	45
Resim3 9 Köprülü Mehmet Paşa Camii-Safranbolu (Cambaz,2019)	45
Resim3 10 Ulu camii-Safranbolu (Karabük Gezi Rehberi, 2021)	46
Resim3 11 İzzet Mehmet Paşa camii-Safranbolu (Orijinal, 2021).....	46
Resim3 12 Eski tabakhane-Safranbolu (Ajansı,2019)	47
Resim3 13 İncekaya su kemeri-Safranbolu (Akkuş, 2015).....	47
Resim3 14 Yörük köyü-Safranbolu (Seyyahdefteri,2021).....	48
Resim3 15 Kaymakam müze evi-Safranbolu (Safranbolu Belediyesi, 2021).....	48
Resim3 16 Dubrovnik çizim (Nuriler,2018)	49
Resim3 17 Şehir surları-Dubrovnik (Evreni,2020)	51
Resim3 18 Ploce kapısı-Dubrovnik (Dubrovnik-travel,2021)	52
Resim3 19 Pile kapısı-Dubrovnik (wallsofdubrovnik,2021)	52
Resim3 20 Bokar kalesi-Dubrovnik (croatiaireviews, 2021).....	53

Resim3 21 Minceta kalesi-Dubrovnik (Alamy,2021).....	53
Resim3 22 Aziz Jhon Kalesi-Dubrovnik (wallsofdubrovnik, 2021).....	54
Resim3 23 Revelin kalesi-Dubrovnik (wallsofdubrovnik, 2021).....	55
Resim3 24 Lovrijenac kalesi-Dubrovnik (traveltourismblog, 2021).....	55
Resim3 25 Rektör'ün Sarayı-Dubrovnik (Doğan,2016).....	56
Resim3 26 Sponza Sarayı-Dubrovnik (Doğan, 2016).....	56
Resim3 27 Kutsal Kurtarıcı Kilisesi-Dubrovnik (Eloi,2021).....	57
Resim3 28 St. Blasius Kilisesi-Dubrovnik (Wikipedia, 2021).....	58
Resim3 29 Fransisken Manastırı-Dubrovnik (Ebert, 2015).....	59
Resim3 30 Büyük Onofrio Çeşmesi-Dubrovnik (Smith,2021).....	59
Resim3 31 Küçük Onofrio Çeşmesi-Dubrovnik (MarinV,2021).....	60
Resim3 32 City Bells Kulesi-Dubrovnik (Wippel, 2012).....	60
Resim4 1 Safranbolu çalışma alanı.....	61
Resim4 2 Geçici kullanım alanları (Orijinal, 2021).....	62
Resim4 3 Aydınlatma elemanları (Orijinal, 2021).....	63
Resim4 4 İşaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2021).....	64
Resim4 5 İşaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2021).....	64
Resim4 6 Su öğeleri (Orijinal, 2021).....	65
Resim4 7 Oturma elemanları (Orijinal, 2021).....	66
Resim4 8 Temizlik elemanları (Orijinal, 2021).....	67
Resim4 9 Çiçeklik ve bitki kapları (Orijinal, 2021).....	67
Resim4 10 Sınırlayıcı elemanlar (Orijinal, 2021).....	68
Resim4 11 Klimalar ve elektrik panoları (Orijinal, 2021).....	69
Resim4 12 Safran çiçeği heykeli (Orijinal, 2021).....	70
Resim4 13 Eski hükümet konağı bahçesi saat heykelleri (Orijinal, 2021).....	70
Resim4 14 Dubrovnik çalışma alanı (Unesco, 2021).....	71
Resim4 15 Geçici kullanım elemanları (Orijinal, 2019).....	72
Resim4 16 Aydınlatma elemanları (Orijinal, 2019).....	72
Resim4 17 Surların iç kısmında yer alan işaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2019).....	73
Resim4 18 Surların dış kısmında yer alan işaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2019).....	74
Resim4 19 Büyük Onofrio Çeşmesi ve Küçük Onofrio Çeşmesi (Orijinal, 2019).....	74
Resim4 20 Oturma elemanları (Orijinal, 2019).....	75
Resim4 21 Temizlik elemanları (Orijinal, 2019).....	76
Resim4 22 Sınırlayıcı elemanlar (Orijinal, 2019).....	76
Resim4 23 Klima dış üniteleri (Orijinal, 2019).....	77
Resim4 24 Orlando sütunu (Aytepe, 2021).....	78
Resim4 25 Ivan Gundulic heykeli (Gezialemi, 2021).....	78
Resim4 26 Marın Drzic (Gezialemi, 2021).....	79

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Dubrovnik tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları (surların dışı)	81
Tablo 2 Dubrovnik tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları (surlar içi)	82
Tablo 3 Safranbolu tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları	83
Tablo 4 Safranbolu ve Dubrovnik Tarihi Kentleri İçin Yapılan Araştırma Sonuçları	86

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

BM	:Birleşmiş Milletler (United Nations)
DM	:Dünya Mirası (World Heritage)
DMF	:Dünya Miras Fonu (World Heritage Fund)
DML	:Dünya Miras Listesi (World Heritage List)
DMK	:Dünya Miras Komitesi (World Heritage Committee)
ICCROM	:Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma ve Restorasyon Merkezi (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property)
ICOMOS	:Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites)
IUCN	:Uluslararası Doğa Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature)
UNESCO	:Bileşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

1.GİRİŞ

Unesco Dünya Miras Listesinde kent ölçeğinde yer alan kültür varlıklarımızın gelecek nesillere aktarılması ve bu kültürel mirasın kültür turizmi potansiyelini daha etkin kullanabilmek için bu bölgelerde konuşlandırılan kent donatı elemanlarının tarihi dokuyla uyumu büyük önem arz ederken bölgesel şartlar çerçevesinde sürdürülebilir olması da ayrı bir öneme haizdir. Ülkemizde tarihi kültürel mirasın sürdürülebilirliği için yapılmış olan restorasyon uygulamalarının başarısı da ayrıca tartışılması gereken bir husustur. Uluslararası ölçekte çok başarılı restorasyon uygulamaları da dikkate alınarak Unesco Dünya Miras Listesinde yer alan yerli ve yabancı kültür varlıklarında kent donatı elemanlarının hem sürdürülebilir miras hem de sürdürülebilir kültür turizmi açısından değerlendirilmesi ve yapılacak uygulamaların bu değerlendirme açısından yönlendirilmesi çok önemlidir.

Unesco Dünya Miras Komitesi, 1972 Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine Taraf Devlet arasından dört yıllık aralıklarla gerçekleştirilen seçimler sonrasında belirlenen 21 Taraf Devlet'ten oluşmaktadır. Komitenin işleyiş kurallarının yer aldığı Uygulama Rehberi isimli bir çalışma belgesi mevcuttur. Komite bir aday alanın Dünya Miras Listesine veya Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesine kayıt edilip edilmeyeceği konusunda nihai kararına ulaşırken bu prosedürler doğrultusunda hareket eder. 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu Sözleşme, Türkiye'de 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Dünya Miras Listesine kaydolmak kazandırdığı prestij ve uluslararası görünürlüğün yanı sıra, uluslararası alanda Üye Devletlere alanın korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda büyük sorumluluklar getirmektedir. Çatışmalar, doğal afetler, çarpık kentleşme, alan yönetimindeki eksiklikler ile tahribat, kaçakçılık, yağma gibi yasa dışı faaliyetler nedeniyle yeterince korunamayan miras alanları yine aynı süreçlerde Komite üyeleri ve Danışman Organlar tarafından değerlendirilmekte olup, acil koruma gerektiren miraslar UNESCO'nun Tehlike Altındaki Miraslar Listesine kaydedilmektedir.

Bir alanın Dünya Miras Listesine kayıt olmasıyla yaratılan farkındalığın doğurduğu sonuçlardan biri de artan turizm geliri şeklinde olmakla beraber, bu artış beraberinde yerel iş imkânlarını artıran ve ulusal ekonomiye artı gelir sağlayan bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Fakat turizme açılan bir alanda sürdürülebilir bir

turizm politikası uygulanması, alanın muhafaza edilmesi amacı kapsamında büyük önem arz etmektedir. UNESCO'nun bu bünyede 2001 yılında kurduğu Dünya Mirası Sürdürülebilir Turizm Programı, sürdürülebilir turizm ve muhafaza arasında bir denge oluşturmaya yönelik politikalar geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Dünya Miras Merkezi, bu Program kapsamında Dünya Miras alanlarında yapılmakta olan turizm kalkınma projelerini incelemek üzere uzman misyonları oluşturmakta, alan yönetimleri için farklı seminer ve uygulama toplantıları düzenlemekte, bu yolla da farklı alan yönetimleri arasında tecrübe paylaşımını teşvik ederek daha etkin bir sürdürülebilir turizm politikasına ulaşılmasını hedeflemektedir.

1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Miras Komitesi (DMK) tarafından yönetilen Dünya Mirası Listesi'nde Dünya Miras Alanı olarak ilan edilen 1052 miras yer almaktadır. Bunlardan 814'ü kültürel, 203'ü doğal ve 35'i karma (doğal ve kültürel) miraslardır. Türkiye'nin bu listede 14'ü kültürel, 2'si karma olmak üzere 16 miras alanı bulunmaktadır.

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kapsamında Taraf Devletler, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmesi uygun olan varlıklara İlişkin envanterlerini (geçici liste) UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne İletmekle yükümlüdürler. UNESCO Dünya Miras Merkezi'nce yayınlanan bu listede yer alan varlıklara İlişkin hazırlanan adaylık dosyaları Dünya Miras Komitesi'ne sunulmaktadır. Geçici Listeler hazırlanırken varlıkların Dünya Miras Komitesi'nce belirlenen kriterleri karşılama durumları ile mimari, tarihi, estetik ve kültürel, ekonomik, sosyal, sembolik ve felsefi özellikleri de dikkate alınmaktadır.

İlk kez 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne iletilen Geçici Listemiz 2000, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında güncellenmiş olup bu listede 2 karma (kültürel/doğal), 2 doğal ve 68 kültürel olmak üzere toplam 72 adet varlık bulunmaktadır. Amaç; bu evrensel kültürel ve doğal değerlerimizin dünyaya tanıtılması ve korunmaları için uluslararası kaynaklardan da yararlanılarak gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarılmasıdır.

1.1.Çalışmanın Amacı

UNESCO Dünya Miras Listesi'nde kent ölçeğinde yer alan kültür varlıklarımızın gelecek nesillere aktarılması ve bu kültürel mirasın kültür turizmi potansiyelini daha etkin kullanabilmek için bu bölgelerde konuşlandırılan kent donatı

elemanlarının tarihi dokuyla uyumu büyük önem arz ederken bölgesel şartlar çerçevesinde sürdürülebilir olması da ayrı bir öneme haizdir.

Bu çalışma kapsamında Dünya Miras Listesi'ne girmiş ülkemizdeki kültür varlıklarından biri olan, Safranbolu (1994) şehrindeki kent donatı elemanlarının yerinde incelenmesi ve yurt dışındaki iyi örneklerden birisi olan Hırvatistan'ın Dubrovnik (1979) kenti ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çerçeve bir çalışma kapsamında seçilen örnekler üzerinden kent donatı elemanlarının sürdürülebilir kültürel miras ve turizm açısından olumlu ya da olumsuz katkılarının belirlenmesi ve alınması gereken tedbirlerin ortaya konulması, tasarım kriterleri üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1.2.Çalışmanın Önemi

Sürdürülebilir miras ve turizm için büyük önem taşıyan ve turizm geliri yüksek ülkelerde büyük paya sahip tarihi kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması konusunda yapılmış pek çok çalışma bulunmasına rağmen, kent ölçeğinde bu kültür varlıkları için “kent donatı elemanları” odaklı bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır.

Antik çağlardan günümüze pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan ülkemiz çok zengin bir tarihi mirasa sahipken bu mirası faydaya dönüştürme açısından yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Çalışma kapsamında elde edilecek bulgular, ulusal kazanımların artmasına önemli katkılar sağlayacak özelliktedir.

1.3.Çalışmanın Materyal ve Yöntemi

Saha Çalışmaları: UNESCO Dünya Miras Listesi'nden seçilmiş yerli ve yabancı kent ölçekli kültür varlıklarının incelenmesi, bölgelerdeki kent donatı elemanlarının fotoğraflanması,

Analiz: Toplanan verilerin tezin amaçları doğrultusunda analiz edilmesi, başarılı ve başarısız uygulamaların belirlenmesi, sebeplerin açıklanması,

Sentez: Analiz sonucunda elde edilen bulgular ışığında çerçeve çalışma için seçilen yerleşimler için uygun kent donatı elemanlarının genel karakteristiklerinin ortaya konulması,

Sonuç ve Öneriler: Çalışma kapsamında edilen bulguların özetlenmesi ve sürdürülebilir tarihi miras için önerilerin ortaya konulması.

1.4.Kaynak Araştırması

Doğal ve kültürel değerlerin korunması ve tanıtılmasında küresel etkinliklerin ve organizasyonların rolü önemlidir. Özellikle bütün ülkeleri bir çatı altında toplayan Birleşmiş Milletler (BM) ve onun bir alt kuruluşu olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından bu konuda yürütülen faaliyetler, uluslararası alanda büyük bir etkiye sahiptir. Bu faaliyetler arasında 16.11.1972 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Bugüne kadar 177 ülke tarafından imzalanan bu sözleşme çerçevesinde belirli niteliklere sahip kültür ve doğa varlıkları dünya mirası ilân edilmekte ve Dünya Mirası Listesi adı altında yayınlanmaktadır (Akpınar, 2007; UNESCO, 2018). Dünya Miras sözleşmesinin kabul edilmesinin ilk yıllarında doğal ve kültürel miras arasındaki denge ile yaşayan toplumlar ve doğal çevresi arasındaki bağlantılar tartışılmaya başlanmıştır (UNESCO World Heritage Papers, 2009; Taylor, 2011).

Türkiye'den, UNESCO Dünya Mirası Listesinde aralarında Troya Antik Kenti, Afrodisias, Hattuşa (Boğazköy), Safranbolu Şehri ve Çatalhöyük Neolitik Kenti gibi alanların yer aldığı çok sayıda miras alanı bulunmaktadır. Bu alanlardan Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları ve Hierapolis-Pamukkale hem doğal hem kültürel nitelik taşıyan karma niteliğindeki miraslar olup, diğerleri kültürel miras kategorisinde bulunan alanlardır (UNESCO, 2018). Türkiye'deki Dünya miras listesinde yer alan kültürel miras alanlarının çoğunlukla tarih öncesi antik döneme ait alanlar olduğu dikkat çekmektedir (Balta ve Atik, 2019).

Dünya'da nüfusun ve ekonominin yığıldığı kentler başta olmak üzere günümüzde tüm yerleşmelerdeki temel sorunlardan biri, kentin geçmişinden biriktirerek geldiği sosyo-kültürel ve mekânsal topoğrafyasıyla yeni dönem gelişmelerinin uyumudur; çatışmadan, ayrışmadan bunların bütünleşebilmesidir. UNESCO Dünya Mirası Komitesi'nin 2007 yılında Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen Genel Kurulu'nda sunulan raporlar da bu konuda kentlerin sorunlarının ortak olduğunu göstermektedir. Kentsel büyük altyapı projeleri, çağdaş mimari ve yüksek binaları içeren kentsel gelişme ve yenileme projelerinin tahrip edici etkisini vurgulayan ülkelerin oranı

%40'dır. Bu kentler arasında İstanbul'un Tarihi Yarımada'sının yanı sıra Londra, Prag, Tallinn, Liverpool, Salzburg, Graz, Saint Petersburg gibi Avrupa kentleri ve Kahire, Pekin, Semerkant, Bahreyn gibi ve uzak doğu ve orta doğu ülke kentleri de yer almaktadır (Oers, 2010). Bunun yanı sıra ICOMOS gibi uluslararası koruma kuruluşları ve kentlerdeki yerel örgütler tarafından da belirtildiği gibi, tarihi kent peyzajları yapısal ya da görsel olarak özgünlüklerini ve bütünlüklerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar ve bu durum bir tehdit olarak görülmektedir. Bu kapsamda 10 Kasım 2011 tarihinde UNESCO Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve 7 Mayıs 2012'de UNESCO Genel Başkanı Irina Bokova tarafından imzalanan "Tarihi Kentsel Peyzaj ile ilgili Tavsiye Kararı" (Historic Urban Landscape – HUL) önem taşımaktadır. Bu karara göre "Tarihi Kentsel Peyzaj Tavsiyesi" mevcut koruma sözleşmelerinin yerini almamaktadır, tarihi çevrelerin korunması politika ve uygulamaları ile kentsel gelişmenin büyük hedeflerini bütünleştirmede bir araç olarak kullanılması, benimsenmesi öngörülmektedir.

Kentlerin korunmasını ana ilke olarak kabul eden yaklaşımlar ile kentlerin yenilenmesi için daha müdahaleci tavırlar benimseyen görüşler her zamanda ve zeminde çatışmışlardır. Bu tartışmalar özellikle II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olan Avrupa kentlerinin yeniden düzenlenmesi sırasında daha da güçlenmiştir (Benevolo, 1995; Jokilehto 1999; Rodwell, 2007). Kökeni 18. Yüzyıla uzanan korumanın kurumsallaşması tartışmaları 20. Yüzyıl başında gelişmeye başlayan anıt eseri çevresiyle birlikte koruma anlayışına, yüzyılın ikinci yarısında ise yerini sivil yapıların da korunması anlayışına bırakmıştır.

Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığıyla olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı koyan en önemli araçlardandır. Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekânlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır (Güremen, 2011; Düzenli ve ark., 2018). Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler gösteren kentsel donatı

elemanları, öncelikle kentlilerin farklı gereksinimlerine cevap verecek işlevlere uygun bir biçimde tasarlanmak zorundadır. Donatı elemanları kentsel mekânın yerine, büyüklüğüne ve anlamına uyumlu olmalı, içinde yer aldığı çevrenin karakterini yansıtmalıdır. Kentsel donatı elemanları aynı zamanda kullanıcılara psikolojik rahatlık sağlamaları açısından da ele alınmalıdır. Kentsel donatı elemanlarının kullanıcıların farklı gereksinimlerinin ötesinde toplumun kültürel, sosyal ve ideolojik yapısına referansla düşünölmeleri gerekmektedir (Aydoğdu, 2017; Düzenli ve ark., 2018).

Bulunduğu mekâna uygun olarak tasarlanan donatı takımları aynı zamanda işlevsel, kimlikli, estetik, sürdürülebilir ve uygulanabilir özellikte olmalıdır. İşlevsel açıdan bir kent mobilyası kullanıcılarına uygun olarak bileşenlerinin neler olduğu, bu bileşenlerin sistemin hangi parçasını oluşturduğu ve sistemi ayakta tutan işlevlerin neler olduğu belirlenmelidir (Ertaş, 2007; Kurdoğlu ve ark., 2018; Düzenli ve ark., 2017; Düzenli ve ark., 2018). Donatılar sadece işlevsel ve fonksiyonel amaçlı değil aynı zamanda estetik kaygı taşıyan çizgi ve biçimlerden oluşmalı, bulunduğu ortama kimlik de kazandırmalıdır (Kumbaracıbaşı, 1991).

Bir kentsel donatı tasarlarken onun sadece işlevsel amaçlara hizmet etmesi düşünölmemelidir aynı zamanda mekanları canlandırıcı etkileri açısından da büyük önem taşıdığı düşünölmektedir (Güney ve ark., 1996). Bununla birlikte kolay algılanmaları, çabuk fark edilmeleri yani kent kimliğine anlam kazandıran objeler olmalıdırlar. Böylece kullanıcı için daha etkin ve olumlu yaşanılabilir bir kentsel çevre yaratılmış olur (Güremen, 2011). Dolayısıyla mekânı donatma kavramı ile başlayan tasarım süreci, işlevsel-etkinlik-anlamsal bütünlüğü sağlayarak tamamlanmalıdır. Tüm bu özelliklerin bir arada sağlanması da ancak sürdürülebilirlik yaklaşımıyla mümkün olabilir.

Bu tez çalışması beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde çalışmanın amacı, kapsamı, önemi, özgün değeri ve literatür taraması verilmektedir. İkinci bölümde, kuramsal ve kavramsal temeller ifade edilmektedir. Üçüncü bölümde, Safranbolu ve Dubrovnik kentlerinin Tarihi ve Kent Dokusu anlatılarak çalışma alanı verilmektedir. Dördüncü bölümde, çalışma alanlarının kentsel donatı elemanları üzerinden değerlendirilmesi yapılmaktadır. Beşinci bölümde ise değerlendirmelerden elde edilen bulgular yorumlanmakta ve çıkarımlar yapılarak tez çalışması sonlandırılmaktadır.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELLER

2.1. Unesco Dünya Mirası Listesi

Dünya Mirası Listesi, UNESCO'ya bağlı olan DMK (Dünya Mirası Komitesi) tarafından belirlenen ve buldukları ülkeler tarafından korunması garanti edilmiş, dünya için önemli bir yere sahip olduğu belirlenen kültürel ve doğal varlıklar listesinin tamamıdır. Böyle bir listeye ihtiyaç duyulmasında ki amaç, bütün insanlığın sahip olduğu bu zenginliklerin uluslararası bir iş birliği ile bozulmadan korunabilmesini sağlamaktır (Ishwaran, 2004).

2.1.1. Dünya Miras Listesinin Oluşumu ve Tarihçesi

UNESCO Dünya Miras Listesinin oluşmasında ki en önemli etken 1.Dünya Savaşı'ndan sonra ki yıkımlar ve hızla kentleşme yolunda olan toplulukların doğal ve kültürel mirasları tahrip etmeleri rol oynamıştır. Bu alanların korunabilmesi ve özelliklerini sürdürebilmesi için ortak hareket etme mecburiyeti doğmuştur.

1960 yılında yapımına başlanan Aswan Barajı; baraj gölünün doldurulmaya başlanması ile birlikte Nubian halkına ait onlarca tapınak ve Abu Simbel tapınağının da sular altında kalmasına neden olmuştur. 1968 yılında koruma altına alınan tapınağın yeniden dünya mirasına kazandırılması için baraj gölünün içerisine set örülerek sular çekildikten sonra 3000 kg ağırlığındaki levhalar halinde ayrılarak 700m yukarıya baraj gölünün üstüne tekrardan inşa edilmiştir (Ürün , 2016).

Resim2 1Abu Simbel tapınağı (Jarvis, 2021)

Toplam 50 ülkenin yardım ve destekleri ile 80 milyon dolar toplanan bu kampanya ilk defa dünya ülkelerini bir araya getirerek ortaklaşa bir koruma girişiminin parçası yapmıştır. Bu başarılı kampanya gibi 1966 yılında yaşanan sel felaketlerinden etkilenen Venedik ve Floransa için de UNESCO Genel Direktörünün başlattığı kampanya önemli bir uluslararası yardımlaşma ve dayanışma örneği olmuştur.

1972 yılında Stockholm'de Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi konferansında ICOMOS, IUCN ve UNESCO'dan uzmanların teklifleri sunulmuştur. İlgili ülkeler ile öneriler üzerinden anlaşma sağlanmıştır. Paris'te gerçekleştirilen UNESCO 17.Genel Konferansında 16 Kasım 1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına dair sözleşme kabul edilmiştir (World Heritage Centre, 1972)

Amerika Birleşik Devleti 1973 yılında sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olmuştur. Türkiye ise bu anlaşmayı 1983 yılında imzalamıştır. Birleşmiş Milletler'den 193 ülkenin 191'inin katıldığı uluslararası nitelikte bir anlaşmadır.

1976 senesinde Dünya Miras Listesi hayata geçmiştir. 1978 senesinde ise üye 48 ülkeden toplam 12 doğal ve kültürel alan Dünya Miras Listesi tarafından kayıt altına alınmıştır. ABD'den Yellow Stone Parkı, Mese Verde Milli Parkı, Almanya'dan Aachen Katedrali, Polonya'dan Bochnia Kraliyet Tuz Madeni, Krakow'un Tarihi Merkezi, Wieliczka, Ekvator'dan Galapos Adaları, Quito Şehri, Kanada'nın Nahanni Milli Parkı, L'anse Aux Meadows Milli Tarihi Alanı, Senegal'den Garee Adası, Etiyopya'dan Simien Milli Parkı ve Laibela Kaya Oyulmuş Kiliseleridir. Üye ülkelerin artışı ile birlikte Dünya Miras Listesi ile kayıt altına alınan doğal ve kültürel alanlarında sayısı giderek artmış 2015 senesinde yapılan 39. Dünya Miras Komitesinde 191 ülke ile 1031 doğal ve kültürel alan Dünya Miras Listesi ile kayıt altına alınmıştır (ERKAN , 2015).

2.1.2. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü 17ekim–21kasım 1972 tarihlerinde Paris'te ki 17. Genel toplantısında kültürel ve doğal mirasın sadece doğal yollar ile değil sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı da gittikçe yok olma tehlikesi altında olduğunu belirtmiştir. Kültürel ve doğal mirasların zarar görmesi ve/veya yok olma tehlikesi altına girmesi tüm dünya ülkelerinin yoksullaşması olarak nitelendirmiştir.

Eğitim, Bilim ve Kültür rgt yasası çerçevesinde dünya miraslarının korunarak muhafaza edilmesini gerekli ülkelere tavsiye edilmiştir.

Kültürel ve doğal bu eşsiz mirasların korunmasına ilişkin tavsiye ve kararların hangi ülke ve milletlerine olduğuna bakılmaksızın korunmasını ve muhafaza edilmesini dünya miras ve kültürüne katkı olarak değerlendirmiştir.

Dünya miraslarını tehdit eden tehlikelerin karşısında, ilgili devletlerin otoritesinin yerini almadan, etkili bir biçimde ortaklaşa yardımda bulunularak evrensel değerlerin korunmasının uluslararası bir vazife olarak öngörülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda süreklilik arz eden modern ve bilimsel yöntemler ile kültürel ve doğal mirasların korunmasına uygun etkin bir sistem kurulmasına 16.oturum sonunda karar verilmiştir ve 16kasım1972 yılında bu sözleşme kabul edilmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme 8 ana madde ve 32 bölümden oluşmaktadır. Sözleşmenin ana dalları şu şekildedir:

- i. Kültürel ve Doğal Mirasın Tanımları
- ii. Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslararası Korunması
- iii. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması İçin Hükümetler Arası Komite
- iv. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Fonu
- v. Uluslararası Yardımın Koşulları ve Düzenlenmesi
- vi. Eğitim Programları
- vii. Raporlar
- viii. Son Hükümler (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021).

2.1.3 Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi

Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi artık sadece Uygulama Rehberi olarak anılmaktadır. Uygulama rehberinde DM sözleşmesi kapsamında yer alan ülkelerin uyması ve uygulaması gereken temel bilgi ve kurallar yer almaktadır.

Bu kural ve maddeler sırası ile:

- i. Tehlike altında ki kültürel ve doğal varlıkların kaydedilmesi
- ii. DM ile kayıt altına alınmış varlıkların korunması ve muhafaza edilmesi
- iii. DMF kapsamında uluslararası yardımların sağlanması
- iv. Sözleşme yararına ulusal ve uluslararası destek ve yardımların sağlanması

Uygulama Rehberi komitenin kararlarını yansıtmak adına belirli aralıklar ile güncellenmektedir.

Uygulama Rehberinin başlıca kullanıcıları:

- i. Dünya Mirası Sözleşmesine Taraf devletler;
- ii. Üstün Evrensel Değere Sahip olan Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasına yönelik Hükümetler Arası Komiteler;
- iii. Dünya Mirası Komitesinin sekretaryası olan UNESCO Dünya Mirası Merkezi;
- iv. Dünya Mirasının Komitesinin Danışma Organları;
- v. Alan Başkanları ve Dünya Mirası varlıkların korunması konusunda ki paydaşları ve ortaklarıdır (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011).

2.1.4. Kültürel, Doğal ve Karma Miras Kavramları

Kültürel Miras Kavramı:

Dünya Miras Sözleşmesinin ilk iki maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

Anıtlar: Mimari yapılar, arkeolojik kazı ve çalışmalarda tespit edilmiş yapı veya elemanlar, resim ve heykeller, mağaralar, yazıtlar, tarih, sanat ve bilim açısından nadir üstün evrensel niteliklere sahip yapı ve bileşenler.

Yapı Bileşenleri: Mimari özelliği, yapı bakımından konumu ve/veya bulunduğu alana uyumluluğu gibi tarih, sanat ve bilim açısından nadir üstün evrensel niteliklere sahip ayrı veya toplu yapılar.

Sitler: Doğal varlıklar ve/veya insanoğlunun katkısı ile ortaya çıkmış olan tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan evrensel niteliklere sahip alanlar (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011).

Doğal Miras Kavramı: Doğal yollar ya da fiziki müdahale sonucu oluşmuş estetik ve bilimsel olarak nadir üstün evrensel niteliklere sahip doğal anıtlar,

Bilim veya koruma açısından nadir üstün evrensel nitelikleri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar, nesli tükenmekte olan hayvan ve/veya bitki cinslerinin olduğu kesinleşmiş alanlar;

Doğal sitler ve kesinliği tespit edilmiş bilimsel, koruma ve doğal estetikleri bakımından nadir üstün evrensel niteliklere sahip doğal alanlar.

Karma Miras Kavramı: Sözleşme maddelerinde ki kriterlere sahip olan kültürel ve doğal mirasların tümüne verilen addır (Alan Başkanlığı , 2017).

2.1.5. Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetim

Dünya Mirası varlıklarının muhafazası, varlığın kayıt altına alınmasından itibaren başlar. Üstün evrensel değerinin bütünselliğini, aslımı koruyarak muhafaza edilmesini zaman içerisinde ise arındırılması sağlamak belirli periyotlar ile gözlenerek durumunun incelenmesi uygulama rehberi çerçevesinde gerekli müdahaleleri yapması kültürel ve doğal mirasın kalıcılığı daim eder.

Benzer şekilde üye devletlerde kayıt altına alınmasını istedikleri varlıklar için gerekli koruma olanaklarını sunmaları gerekmektedir. Taraf devletler kayıt altına aldıkları istedikleri kültürel ve/veya doğal miraslar için koruma yollarını ve işleyişini gerekli belgeler ile DML başvuruları gerekmektedir (Alan Başkanlığı, 2017; UNESCO, 2011).

Bir diğer önemli unsur ise; etkin koruma için sınırlardır. Sınırlar kültürel ve/veya doğal miras varlıklarının özgünlüklerini, özelliklerini ve bütünselliğini bozmadan kapsayacak şekilde belirtilmelidir. Sınırları belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsur ise; kayıt altına alınması istenen varlığın çevresinin de sınırların içine almak olacaktır. İnsan elinin uzanması ya da etrafında ki var ise doğal kaynak vb. öğelerin kullanılmasına engel olacaktır (Alan Başkanlığı, 2017; UNESCO, 2011).

Tampon bölgeler ise varlıkların korunmasında önemli bir yere sahiptir. Tampon bölge varlığın konvansiyonel kısıtlayıcı bir katman oluşturmak amacı ile tesis edilir. Bu katman varlığın etrafındaki görsel alanları, işlevsel olarak korunmasına katkı sağlayan etkenleri de içerisine alarak oluşturulur. Tampon bölgeyi oluşturan katman uygun teknikler esas alınarak tesis edilmelidir ve kayıt altına alınarak korunması istenen varlığın bu temeller doğrultusunda hazırlanan harita ile başvurularını yapmaları gerekir (Alan Başkanlığı, 2017; UNESCO, 2011).

Yönetim sisteminin hedefi ise; mirasın bugünkü ve gelecekteki kuşaklar için aktif bir şekilde bozulmadan ulaşmasını sağlamaktır. Yönetim sistemini kayıt altına alınması istenen varlığın türüne, niteliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenir. Yönetim sistemi; başvuru yapan ülkelerin sosyal kültürel farklılıklarına göre değişik öneri ve bakış açıları getirebilir. Etkin bir yönetim sistemi kayıt altına alınması istenen mirasın korunması ve tanıtımına katkı sağlaması için kısa orta ve uzun ölçekli bir strateji geliştirmesi gerekmektedir. Doğal ve/veya kültürel mirasın zaman içerisinde yaşadığı yaşam döngüsünü takip etmek üstün evrensel değerlerinin bozulmadan sürdürülebilir

olmasını sağlamak için planlama ve yönetim sisteminin birlikte bütün olarak ele alınmalıdır (Alan Başkanlığı, 2017; UNESCO, 2011).

Kültürel Mirasın Korunmasında sürdürülebilir kullanım önemli bir yer oynar; taraf üyeler mirasın sürdürülebilir kullanımının veya farklı etkenlerin mirasın Üstün Evrensel Değerini kötü yönde etkilemeyeceğini beyan etmek durumdadırlar. Bazı doğal ve/veya kültürel miraslar bu nedenle insan kullanımına kapalı olacaktır. DM varlıkların sürdürülebilirliği, koruma, uygulama ve sergileme için gereken koşulları sağlamaktadır (Alan Başkanlığı, 2017; UNESCO, 2011).

2.1.6. UNESCO Dünya Miras Kriterleri

Unesco Dünya Miras Listesi'nde yer alabilmek için varlıkların 'üstün evrensel değerler' statüsünde olup olmadıklarına bakılmaktadır. Bu kriterlerden en az bir veya daha fazlasına sahip olması durumunda DML kayıt süreci başlamaktadır.

Üstün Evrensel Değerler;

- Dünya Miras Kriterleri
- Bütünlük ve Otantiklik
- Koruma ve Yönetim

Bu kriterleri sağlaması ve Dünya Miras Kriterlerine sahip olması aranmaktadır. DMK 10 madde halinde sıralanmıştır:

- i. İnsan zekasının ürünü olan bir başyapıt olması;
- ii. İnsanoğlunun herhangi bir süre zarfında gelişimine tanıklık eden mimari, peyzaj, sanatsal ve anıtsal varlıklar;
- iii. Varlığını sürdüren ya da yok olmuş medeniyet ve/veya kültüre ait olan eşsiz eserler;
- iv. İnsanoğlunun zaman içerisinde ki gelişimine ait döneme ışık tutan mimari ve/veya teknolojik örnekler;
- v. Bir topluluğun kara ve denizi kullanarak kurduğu medeniyetin doğa veya insan eli ile bozularak dönüşü olmayan tahribatlara yol açabilecek insan doğa örneğinin muhteşem bir eseri olması;
- vi. Varlığını halen devam ettiren geçmişteki geleneklerini bozulmadan iç içe sürdüren mesnevi, şiir, ağıt, desten, roman, öykü, deneme, makale, gezi yazısı gibi edebi değerlere sahip olan veya sanatsal açıdan uluslararası öneme sahip olması

Bu ilk 6 madde varlığın Kültürel Miras Kriterleri statüsünde olup olmadıklarını belirlemek içindir.

Varlığın Doğal Miras statüsünde olmasını belirleyen maddeler ise 7. Ve 10. Maddelerde belirtilmiştir.

- vii. Nadir olması ve eşsiz doğal güzellikleri bünyesinde barındırması;
- viii. Dünyanın var olmasında jeolojik ve/veya jeomorfik ve/veya fizyografik süreçleri bünyesinde barındıran bizlere dünyanın temel aşamalarını aktaran üstün örneklerle sahip olması;
- ix. Dünyanın milyonlarca yıldır devam eden gelişimini aktaran akarsu veya denizsel ekosistem bünyesindeki ekolojik ve biyolojik süreci hakkında bilgi veren nadir örneklerden olması;
- x. Hem bitki hem de hayvan türlerini bünyesinde barındıran tarihsel gelişimlerinin gözlenebildiği ve bu değerlerin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olmalıdır.

Dünya Miras Kriterlerinden hem doğal hem de kültürel miras kavramı özelliklerinden en az bir tanesini taşıyan varlıklar ise karma miras olarak tanımlanmaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021; UNESCO, 2011).

2.1.7. UNESCO Dünya Mirası Paydaşları

Unesco Dünya Mirası Paydaşları 1972 sözleşmesi kapsamında; Dünya Miras Merkezi, Danışma Organları (ICROM, ICOMOS, IUCN), Taraf Devletler ve son olarak Partner Kuruluşlardır (UNESCO, 2011).

Dünya Miras Merkezi

Dünya Miras Merkezi Unesco'dan ayrı bir birim olarak işlevini sürdürmektedir. 1976 senesinde kurulan Dünya Miras Merkezi İlk kayıtlarını 1978 senesinde yapmıştır. Dünya Miras Merkezinin amacı kültürel ve doğal mirasların insanlar ile paylaşılmasını ve bir liste altında toplanılması görevini üstlenmektedir (Kösebay, 2019).

Taraf Devletler

UNESCO'ya üye 195 ülke vardır bunlardan 192'si 1972 sözleşmesine taraf olan ülkelerdir.

Taraf Devletler Genel Kurulu

Genel kurul UNESCO genel konferansında toplanır. Genel kurul toplantıyı usul ve esaslara göre alınmış kararlar doğrultusunda yönetir. Kurul taraf devletlere

uygulanabilecek DMF yapılacak olan yüzdeleri belirler ve DMK üyelerini seçer (Alan Başkanlığı , 2017).

Dünya Miras Komitesi

Dünya miras komitesi 21 üyeden oluşmakta senede bir kez olmak üzere Haziran-Temmuz aylarında toplanmaktadır. Kurul gerekli görüldüğü anlarda toplanabilmesi için kendi bürosunu kurar. Kurul hazırlanmış gerekli usul ve kararlar çerçevesinde oturumu yönetir (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

Kurul üyelerinin görev süreleri 6 yıl olarak belirlenmiştir. Taraf devletler genel kurulu tarafından üyelerin görev süreleri 6 yıldan 4 yıla kadar gönüllük esas olarak indirmeleri tavsiye edilir ve art arda kurul üyeliği talep etmeleri teşvik edilmez.

Komitenin kararları tarafsız ve bilimsel olarak ele alınmaktadır. Komitenin kararları bağlamında ele aldığı esas temeller titizlik ile ele alınmış belge ve evraklar, detaylı prosedürler, nitelikli görevliler ve gerektiğinde başvuru hakem komiteleri yer almaktadır.

Dünya Miras Komitesi'nin asıl görevleri ise; taraf devletlerin sundukları doğal ve kültürel miras adayları varlıkların incelenmesi evrensel değerlere sahip olan mirasların kayıt altına alınması sürecini yönetmesi ve gerekli koşulları sağlayanları DML kayıt etmek, DML ile kayıt altına alınmış varlıkların koruma durumlarını denetlemek, DML ile kayıt altına alınmış olan yok olma tehlikesi altında olanları ve yok olma tehlikesinden artık bulunmayanları listeye eklemek ya da çıkarmak, doğal veya kültürel bir mirasın DML eklenmesine ya da çıkarılmasına karar vermek, DML olan varlıkların için talep edilen yardımların ve taleplerin değerlendirmesini yapmak, DMF kaynaklarından yardım alan ulusların varlıklar için en etkili şekilde nasıl harcanacağına katkıda bulunmak, DMF'na olan katkıları arttırmak için projeler üretmek, UNESCO Genel Kurulu ve Genel Kurula iki yılda bir olmak üzere yaptığı faaliyetler hakkında bilgi ve raporları sunmak, sözleşmenin uygulamasını ve süreli olarak incelemek ve yorumlamak, uygulama rehberini yenilemek ve güncellemektir (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

Komite stratejik amaçlar belirler kendisine bu amaçlar doğrultusunda Dünya Miraslarına yönelik mevcut veya oluşabilecek tehditlerinin önlemek için şart ve koşullar koyar bu stratejik hedefler periyodik olarak incelenir ve düzenlenir. Mevcut stratejik planları ise; DML'ne güvenilirliğin artırılması, DM varlıklarının aktif bir şekilde korunması, taraf devletlere kapasite geliştirilmesi yönünde isteklendirilmesi, iletişim araçları ile DM varlıklarına olan ilginin toplum bilincinin ve katılımın artırılması,

toplumun DM sözleşmesi uyarınca daha da etkin bir rol üstlenmesini sağlamaktır (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

Danışma Organları

Dünya Miras Komitesinin Danışman Organları ICCROM, ICOMOS ve IUCN'dir. Bu kuruluşların başlıca görevleri, Dünya Mirası Sözleşmesi uyarınca tavsiyelerde bulunmak; komite kararınca istenen belgeleri toplamak, toplantıda görüşülecek gündem hazırlanması komitede alınan kararların uygulanmasında sekreteryaya yardımcı olmak; DML'nin dengeli ve güvenilirliği açısından küresel stratejinin, periyodik raporların incelenmesini ve DMF katkı sağlayabilecek etkili kullanım yollarını araştırmak; DM varlıklarının yeterli düzeyde korunduğunu güncel durumunu izlemek ve yardım taleplerinin değerlendirmesini yapmak; DML aday olan varlıkların aday gösteren ülkeler ile yapılan değerlendirmeleri raporlandırmak ve sunmak; DMK ve büro toplantılarında vekil olarak katılmaktır (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

ICCROM: ICCROM (Kültür Varlıklarını Koruma ve Restorasyon için Uluslararası Araştırma Merkezi) Merkezi İtalya'nın Roma kentinde olan uluslararası ve hükümetler arası bir kurumdur. 1956 senesinde UNESCO tarafından kurulan kurum yasal işlevi bakımından taşınabilir veya taşınamaz kültürel mirasların korunması için gerekli incelemelerde bulunmak, eğitim ve kamusal bilinçlendirmeleri faaliyetlerini yürütmekle görevlidir (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

ICOMOS: ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) Merkezi Fransa'nın Paris kentinde olan sivil toplum kuruluşudur. 1965 senesinden kurulan kurum mimari ve arkeolojik değerlerin korunmasına yönelik bilimsel tekniklerin uygulanmasına teşvik etmektedir.

IUCN: IUCN (Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) Merkezi İsviçre'nin Gland kenti olan kurum 1948 senesinde kuruldu. Misyonu; doğal kaynakların eşit ve ekolojik açıdan sürdürülebilir olarak kullanılması, doğanın bütünlüğü ve devamlılığını bozulmadan sürdürebilmesini teşvik etmektir (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011; Ürün , 2016).

DM Ortaklıkları

DM'nin korunmasına yönelik sivil toplum kuruluşları, yerel halklar, resmi ve özel kuruluşlar, kişi veya kişilerde DM varlıklarının korunmasının paydaşları olabilirler (Alan Başkanlığı , 2017; UNESCO, 2011).

2.1.8. UNESCO Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik tanımı 1987 senesinde Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu raporunda ‘Bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeksizin karşılması’ olarak tanımlanmıştır.

Üstün evrensel değerlere sahip olan varlıkların bir yönetim planı olmaksızın korunmaya çalışılması mirasın sürdürülebilirliğini tehlikeye atacağından dolayı Dünya Mirası Merkezi DML’nde yer alan varlıkların korunmasında bir yönetim planı şartı koyması ile birlikte varlıkları korumak için bir yönetim planı sunulması mecburiyeti doğmuştur. Yönetim planı varlıklar için kullanılacak olan kaynakların, planların, bilimsel ve kalıcılığını bozulmadan devam ettirebileceğine yönelik hazırlanan belgelerdir.

Yönetim planının başarılı olmasının ilk kuralı devam ettirilebilmesi zamana ayak uydurabilmesi gelişen bilim ve akılcılığın koordineli bir şekilde sürdürülebilir olması ile sağlanır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017; Thomas, ve ark., 2003).

Yönetim planı; varlığın korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlaması, var olmasını, günlük hayata empoze edilmesini, turizme kazandırmasını ve gelecek kuşaklara bütünlüğünü ve değerlerini bozulmadan ayakta tutarak aktarılmasını kendisine görev edinmelidir. Yönetim planına sadık kalarak ama topluma karşı değil; toplum ile birlikte hareket ederek bu süreci işletmesi en temel prensiplerinden birisi olmalıdır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017).

Üstün evrensel değerlere sahip olan varlıklar için ayrıca 1972 senesinde Dünya Miras Fonu kurulmuştur. Bu fondan sadece DML ile kayıt altına alınan doğal, kültürel ve karma miraslar faydalanabilmektedir. Fonun amacı dünya miraslarının korunması ve tanıtılmasıdır. Fona aktarılan kaynaklar ise; sözleşmeye taraf olan devletlerden gönüllük ya da zorunluluk esas alınarak; diğer üye olmayan devletlerden gönüllük esas alınarak; BM Eğitim, bilim ve kültür örgütü; BM kalkınma programı ve uluslararası diğer örgütlerden alınan katkılar ile oluşmaktadır (UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 2021).

DML ile kayıt altına varlıkların restore ve korunmasında DMF’nun önemli çalışmaları olmuştur. Bunlardan bazıları ise; 1987 yılında Yunanistan’da ki Delfi Arkeolojik alanını tehdit eden alüminyum fabrikası inşası oluşturulan uluslararası farkındalık sayesinde başka bir alana taşınmasına katkıda bulunmuştur ve varlığın günümüze kadar bozulmadan ulaşmasını sağlamıştır.

Diğer bir başka çalışması ise; Hırvatistan'ın Dubrovnik kentine yapılan topçu atışı sonrası zarar gören kent 1991 senesinde Tehlike Altındaki DML'ne alınmıştır. UNESCO DMF sayesinde sağlanan teknik ve finansal yardımlar sayesinde kent restore edilmiş 1998 senesinde Tehlike Altındaki DML'nden çıkartılarak tekrardan DML ile kayıt altına alınmıştır (UNESCO WHC, 2021; Ürün , 2016).

2.1.9. UNESCO Dünya Mirası Listesi Türkiye

1972 DM sözleşmesine Türkiye taraf ülke olarak 23.05.1982 tarih 8/4788 sayılı bakanlar kurulu kararı ile 14.03.1983 tarih 17959 sayılı Resmî Gazetede yayınlaması ile katılmıştır.

1972 DM sözleşmesine 192 taraf ülke kayıtlıdır. Türkiye DM komitesine 1983-1989 ve 2013-2017 yıllarında iki kez seçilmiştir. İlk kez Türkiye DML 1985 yılında üstün evrensel değerlere sahip 3 varlığını kayıt ettirmiştir. 1.09.2019 tarihi itibarıyla Türkiye DML'ne 16'sı kültürel 2'si karma alanlar olmak üzere toplam 18 varlığını kaydettirmiştir. Unesco Dünya Mirası Geçici Listesinde ise 2020 yılı itibarıyla 83 mirası bulunmaktadır bunların 78'i kültürel 3'ü doğal 2'si ise karma miraslardır. Türkiye'nin DML yer alan 18 varlıkları ise şu şekilde sıralanmıştır;

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya-Nevşehir (1985)

6.12.1985 yılında 7 bölüm halinde Soğanlı Arkeolojik Alanı, Karain Güvercinlikleri, Karlık Kilisesi, Aziz Theodore Kilisesi, Kaymaklı Yeraltı Şehri, Derinkuyu Yeraltı Şehri ve Göreme Milli parkı olarak Kültürel ve Doğal miras alanında DML'ne girmiştir (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.2).

Resim2 2 Kapadokya-Nevşehir (Veliöğlü, 2021)

Rüzgâr ve yağmur suları ile oluşmuş olan peribacaları Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'yı özel yapan özelliklerdir. Volkanik patlamalar gibi coğrafi olaylar peribacalarının oluşumuna yardımcı olurken; insanoğlu da peribacalarını ev ve kilise olarak kullanmaları freksler ile süsleyerek binlerce yıllık tarihi günümüze kadar taşınmasına vesile olmuştur.

Divriği Ulu Cami ve Darüşifası-Sivas (1985)

6.12.1985 yılında kültürel miras alanında DML tarafından kayıt altına alınmıştır. Sivas'ın Divriği ilçesinde yer alan 5 ana bileşenden oluşan külliye'nin birbirine bağlı olan Divriği Cami ve Darüşifası'nın tarihçesi Hititlere kadar uzanmaktadır. İslam mimarisinin en önemli eserlerinden birisi unvanını taşıyan bu yapı iki kubbeli türbeye sahip bir cami ve yanında bulunan şifahanesinden oluşmaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.3).

Resim2 3Divriği ulu cami-Sivas (Çağdaş, 2021)

İstanbul'un Tarihi Alanları (1985)

6.12.1985 yılında kültürel miras alanında DML tarafından kayıt altına alınmıştır. İstanbul; Avrupa ve Asya kıtalarını birleştiren başkentlik tarihi 1600, kentsel tarihi bakımından 3 bin, yerleşke tarihi olarak yaklaşık 300 bin yıllık bir tarihe sahip dünya üzerinde ki nadide şehirlerden bir tanesidir. Bu kadar uzun bir tarihi bünyesinde barındıran şehir birçok medeniyete, kültüre, din ve başyapıt niteliğinde ki mimari yapıya da ev sahipliği yapmaktadır. Unesco DML'ne Sultan Ahmet Arkeoloji parkı,

Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı, Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma Alanı ve İstanbul Kara Surları olarak 4 ana bölümden kayıt altına alınmıştır (Dünya Mirası Gezinleri Derneği , 2021) (Resim2.4).

Resim2 4 Sultan Ahmet cami (Akkanat,2021)

Hattuşa: Hitit Başkenti- Çorum (1986)

28.11.1986 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Hititlerin M.Ö. 17. ve 13. Yüzyıllarında başkenti olan Hattuşaş, Çorum’un Sungurlu beldesinde yer almaktadır (Resim2.5).

Resim2 5 Hattuşaş-Çorum (Seyhoğlu, 2021)

Nemrut Dağı- Adıyaman (1987)

11.12.1987 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Kommagene Krallığı’nın antik kentini bünyesinde barındıran milli park Adıyaman’ın Kahta beldesinde yer almaktadır. Nemrut Dağı’nın zirvesinde yer alan miras yerleşim yeri olmayıp Kommagene Kralı Antiochas’a ait Tümülüs ve kutsal alanlarıdır. Bu miras ayrıca dünya üzerinde ki en yüksek zirvede bulunan açık hava müzesi sayılmaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.6).

Resim2 6 Nemrut dağı-Adıyaman (Furkan, 2021)

Pamukkale ve Hierapolis Milli Parkı-Denizli (1988)

09.12.1988 yılında DML’nde kültürel ve doğal miras alanında yerini almıştır. 2700 metre uzunluğa 160 metre yüksekliğe sahip olan Pamukkale, Çaldağı’nın eteklerinden gelen içeriğinde kalsiyum oksit barındıran suların oluşturduğu devasa traverten havuzlarından oluşmaktadır. Zirvesinde ise Roma döneminden kalma Hierapolis antik kentini bünyesinde barındırmaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.7).

Resim2 7 Pamukkale-hierapolis milli parkı-Denizli (Dermencioğlu, 2021)

Ksantos-Letoon Antalya-Muğla (1988)

09.12.1988 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. M.Ö. 700-300 yılları arasında yaşadıkları tespit edilen Likyalıların başkenti konumunda ki Ksantos Likya’nın en önemli merkezi kenti olarak görülmektedir. Letoon ise o dönemin en büyük dini merkezi olarak bilinmektedir. Fethiye’nin Kınık beldesinde bulunan kültürel varlıkların arasında 4 km vardır. UNESCO DML’ne iki miras birlikte kayıt altına alınmıştır (Dünya Mirası Gezinleri Derneği , 2021) (Resim2.8).

Resim2 8 Ksantos antik kenti-Antalya (Dönmez, 2021)

Safranbolu Şehri -Karabük (1994)

17.12.1994 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Safranbolu şehri kent ölçeğinde kayıt altına alınan tek mirastır. Türk Kültür ve Mimarisinin en iyi örneği olan ‘müze kent’ ayrıca ‘en iyi korunan 20 kent’ arasında da yer almaktadır (Özler, 2018) (Resim2.9).

Resim2 9 Safranbolu şehri (Orijinal,2021)

Truva Antik Kenti – Çanakkale (1998)

02.12.1998 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Kaz Dağları’nın eteklerinde bulunan tarihi kent Çanakkale sınırları içerisinde yer almaktadır. Alman arkeolog Heinrich Schliemann tarafından 1870 yıllarında keşfedilmiştir, ilerleyen kazı çalışmaları sonucunda 33 farklı döneme ait kalıntılar bulunmuştur. Bunlardan en eski yerleşim katı M.Ö 3000-2600 yılları arasında olduğu tahmin ediliyor (Resim2.10).

Resim2 10 Truva antik kenti-Çanakkale (Akay, 2021)

Selimiye Camii ve Külliyesi-Edirne (2011)

27.06.2011 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Edirne’nin en önemli sanatsal ve mimari eseri olan Selimiye Camii Sultan 2. Selim adına dönemin en önemli mimarı olan Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Eser gerek mimari teknikler bakımından gerek boyut ve estetiği bakımından döneminin ve günümüzün şaheserleri arasında yerini korumaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.11).

Resim2 11 Selimiye camii-Edirne (Öztürk,2021)

Çatalhöyük Neolitik Alanı-Konya (2012)

01.07.2012 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Çatalhöyük’ün tarihi M.Ö. 7500 yıllarına kadar dayanmaktadır. İnsanlığın ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen alan Cilalı Taş ve Bakır Devrine kadar uzanan eski bir tarihe sahiptir. Kazı çalışmaları sonucu 13 yapı katı ile karşılaşmıştır, nüfus yoğunluğu; büyüklüğü, sanatsal bulguları ve gelenekleri bakımından önemli bir miras varlığıdır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.12).

Resim2 12 Çatalhöyük neolitik alanı – Konya (Altaş,2021)

Bursa ve Cumalıkızık (2014)

2014 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Bursa Cumalıkızık köyü külliyele ile şekillenmiştir; 1.Murad Külliyesi, 1.Beyazid Külliyesi, 1.Mehmet Külliyesi ve 2.Murad Külliyesi ile bütünlüğünü tamamlamıştır. Bunların yanı sıra bedestenler hanlar ve medreseler ile Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli ticari yollarından birisini oluşturmaktadır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.13).

Resim2 13 Bursa cumalıkızık köyü (Çankaya, 2021)

Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı-İzmir (2014)

22.06.2014 yılında ki Katar'ın Doha şehrinde yapılan toplantıdan sonra DML'nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Çok katmanlı kent (Pergamon) 9 ayrı katmandan oluşmaktadır. Hititler, Roma ve Osmanlıya devirlerine ait Kibele, İlyas Tepe, İkili Tavşan Tepe, Yığma Tepe, A Tepe, X Tepe ve Maltepe Timülüslerini içerisinde barındırır (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.14).

Resim2 14 Bergama çok katmanlı kültürel peyzaj alanı-İzmir (Gurun,2021)

Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri Kültür Peyzajı-Diyarbakır (2015)

2015 yılında DML'nde kültürel miras alanında yerini almıştır. 4000 yıllık bir tarihe sahip olan Diyarbakır surları 5,8km uzunluğundadır. 4 adet kapısı mevcuttur. 82 burç ve üzerine yazılı farklı dönem ve devletlere ait 63 yazıt ile günümüze kadar gelmiştir. Hevsel Bahçeleri ise yüz yıllar boyunca toplumların tarımsal alan ihtiyaçlarını karşılamıştır. Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri birbirlerini tamamlayıcı rolleri sayesinde UNESCO kültür mirası listesine girmiştir (Resim2.15).

Resim2 15 Diyarbakır surları ve hevsel bahçeleri (Suer, 2021)

Efes Antik Kenti-İzmir (2015)

06.07.2015 yılında DML'nde kültürel miras alanında yerini almıştır. 4 bileşen ile UNESCO DML'nde yerini almıştır; Efes Antik Kenti, Meryem Ana Evi, Çukuriçi Höyük ve Ayasuluk Kalesi. Tarihin tüm dönemlerinde önemli bir ticari liman ve kültür merkezi olan bölge Helenistik, Doğu Roma, Beylikler ve Osmanlı devleti ile 9000 yıllık bir tarihe sahiptir (Resim2.16).

Resim2 16 Efes antik kenti-İzmir (Gürün, 2021)

Ani Arkeolojik Alanı-Kars (2016)

2016 yılında DML'nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Ani Arkeolojik Alanı Türkiye ve Ermenistan arasında doğal bir sınır oluşturmaktadır. İpek Yolu'nun Kafkaslardan Anadolu'ya açılan kapısıdır; önemli bir ticaret alanı olmasının yanı sıra kültür çeşitliliği, sanat ve mimari açıdan da zenginliği İpek Yolu'nun üzerinde olmasından kaynaklanmaktadır (Resim2.17).

Resim2 17 Ani arkeolojik alanı-Kars (Demirci, 2021)

Afrodiasias-Aydın (2017)

2017 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Afrodisias büyük ölçüde mermer yapılardan oluşmaktadır. Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ışık tutan bu alan günümüze kadar özen ile korunmuştur. Mermer ocaklarının kente yakın olması da heykeltraş ve mimari yapıtların oluşmasında önemli bir yere sahiptir (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.18).

Resim2 18 Afrodisias-Denizli (Kılınç, 2021)

Göbekli Tepe-Şanlıurfa (2018)

2018 yılında DML’nde kültürel miras alanında yerini almıştır. Şanlıurfa’nın 18km kuzeydoğusunda bulunan alan 1963 yılında keşfedilmiştir. 12000 yıl öncesine ait olduğu tespit edilen alan ‘V52 Neolitik Yerleşim’ olarak belirtilmiştir. Neolitik çağda yaşayan insanların bu alanı ibadet veya inançları doğrultusunda inşa ettikleri düşünülmektedir (Dünya Mirası Gezginleri Derneği , 2021) (Resim2.19).

Resim2 19 Göbekli tepe-Şanlıurfa (Aslan, 2021)

2.2. Kent Donatı Elemanları

Kent donatı elemanları, kentin kimliğini ve karakterlerini yansıtan somut öğelerdir. Donatı elemanları kentin kimliği ile örtüşen ölçek, renk, malzeme dokusu, şekil ve özellikleri bakımından fiziki birer materyal olarak tanımlanmaktadır. Kent donatı elemanları buldukların yerin sosyal kültürel yapısı ile uyumlu olmak zorundadır; buldukları ortamın kimliğini yansıtan öğeler toplumsal olarak da psikolojik rahatlık sağladıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenlerden dolayı kent donatı elemanlarını kültürel birer nesne olarak da tanımlayabiliriz (Güner, 2015; Perçin, 2021).

2.2.1 Kent Donatı Elemanları Tasarım Kriterleri

Kentlerin ayrılmaz parçası olan kent donatı elemanları kullandıkları malzeme, doku, tasarım çizgileri ve işlevsellik özellikleri ile beraber estetik kavramını yakalarlar. Yalnız her estetik kavramını içerisinde barındıran obje kullanıldığı alana göre uyumludur diyemeyiz. Uygulandığı mekânın dokusu baz alınmalıdır ki tasarım bütünlüğü sağlanabilsin. Modern bir mekâna modern malzeme ve dokular ile hitap edilmeli, tarihi bir mekâna ise tarihi doku ve malzemeler ile hitap edilmeli ki elde etmek istediğimiz mekânsal bütünlük kavramına ulaşabilelim (Güremen, 2011; Özgeriş, 2018).

Tasarım da mekân obje bütünlüğüne bir de çevresel faktörleri göz önünde bulundurarak devam etmeliyiz. İklim koşulları donatı elemanının uygulanacağı alana göre malzeme ve doku seçiminde önemli rol oynamaktadır, peyzaj tasarımda da belirleyici faktör olmakta bazen sınırlayıcı bir etken olmaktadır (Özgeriş, 2018).

Kent donatı elemanları, kent kimliğine doğrudan etki ederler. O yüzden hatalı ve/veya yanlış seçilmiş donatı elemanları kargaşa ve görsel kirlilik oluşturması kaçınılmaz bir hatanın başrolünü üstlenir (Güremen, 2011).

Donatı elemanlarında kent ile kullanıcı arasında etkileşim adına belli özellikler olmalıdır. Bu özellikleri şu şekilde betimleyebiliriz; işlevsellik, estetik, biçim, malzeme, renk, doku ve algılanabilir olmasıdır (Aksu, 2012).

İşlevsellik:

İşlev (fonksiyon), tasarlanan objenin belirlenen hedefe hizmet etmesidir. Ortaya koyulan tasarlanmış olan objenin hem işlevsellik hem de estetik kavramları ile uyumlu olması başarılı bir ürünün ortaya çıktığı anlamını taşır (Erteş, 2007; Gür, 1996; Önlü, 2010).

Kent donatı elemanlarında estetik, işlevselliğin önüne geçmemelidir. Aksi takdirde bulunduğu ortamda hizmet etmesi gereken hedefe değil sadece görsel zevke hitap eder bu da sadece bulunduğu alanda kargaşa ve kalabalığa neden olur (Aksu, 2012) (Resim2.20).

Resim2 20 Estetik ama işlevselliği tartışılabilir bir bank örneği (Zalivatsky, 2021)

Estetik:

Estetik; sanatla, güzellikle ve zevk ile ilgilenen felsefe dalıdır. Estetik mekânda olması gereken ve istenen bir olgudur. Her mekânda ilk bakışta göze hoş gelen estetik kavramı aranmaktadır, tasarımın olmazsa olmazıdır. İşlevsellik, biçim ve estetik birbirlerini tamamlayan olgulardır (Ayyıldız , 1996; Şentürer, 1995).

Kent estetiğini olumsuz yönde etkileyen nedenlerden birisi de sadece estetik açısından düşünülen kentin dokusu ile uyum yakalayamayan donatı elemanlarının yaşadığı doku uyuşmazlığından kaynaklanmaktadır (Aksu, 2012; Kumbaracıbaşı, 1991) (Resim2.21) (Resim2.22).

Resim2 21 Estetik ve çevre dostu (Tricoire, 2017) Resim2 22 Güneş enerjili akıllı bank (Citys,2019)

Biçim:

Biçim; objenin somut hale gelmesinde ki sürecin tamamlanması, işlevin görevini yerine getirebilmesinde ki etkidir. Nesneyi tasarlarken biçimlendirilen objenin konfor ve güvenlik kavramları da göz önünde bulundurulur. Nesnenin estetik, işlev, algılanma, yapının kurgu aşamasında ve dengesinin sağlanmasında tasarımın biçimini var eden en önemli unsur elbette ki geometrik şekillerdir (Arcan ve Evcı, 1999; Erteş, 2007) (Resim2.23).

Resim2 23 Geometrik şekil ve özgün tasarımlar ile oluşturulmuş kent mobilyası örneği (Lotus,2021)

Malzeme:

Malzeme; tasarlanacak ürün için kullanılan yapay veya doğal maddelerin tümüne verilen isimdir. Teknoloji ve bilimin gelişmesi ile birlikte günümüzde malzeme çeşitliliği de artmıştır.

Kent donatı elemanlarının üretiminde kullanılan yapay veya doğal malzemeler insan psikolojisi üzerinde etkileri ispatlanmıştır. Doğal malzemelerden örnek vermek gerekir ise; ahşap insan psikolojisi üzerinde rahatlık ve dinlenme hissini uyandırmaktadır, seramik ise hayal gücünü canlandırıcı etkisi ve yaratıcılık dürtüsünü ön plana çıkartır, beton malzemeler ise insan psikolojisi üzerinde uyarıcı ve güvenlik hissiyatını ön plana çıkartmaktadır. Yapay malzemelerden örnek vermek gerekir ise; plastik kullanıldığı alana modernlik katması ile bilinir (Dascalu, 2011) (Resim2.24, Resim2.25, Resim2.26, Resim2.27).

Resim2 24 Yapay ürünlere örnek (Vondom, 2017) **Resim2 25**Ahşap ürünlere örnek (Tiffany & Tiffany, 2021)

Resim2 26 Beton ürünlere örnek (Milà, 2021) **Resim2 27** Mermer ürünlere örnek (Khathuria, 2021)

Renk ve Doku:

Tasarlanan objeleri insan zihni renk ve biçim bütünlüğü ile algılar. Objelerin betimlenmesinde ve algılanmasında biçim her ne kadar önemli olsa da renk ve doku tamamlayıcı unsur rolünü üstlenmektedir. Mekânın ruh ve duygusuna ışık olan renk, kent donatı elemanlarında malzemeyi, dokuyu ve tasarımın ön plana çıkmasını sağlayarak daha iyi algılanabilmesine olanak tanır (Aksu, 2012; Korkut ve ark. 2010) (Resim2.28).

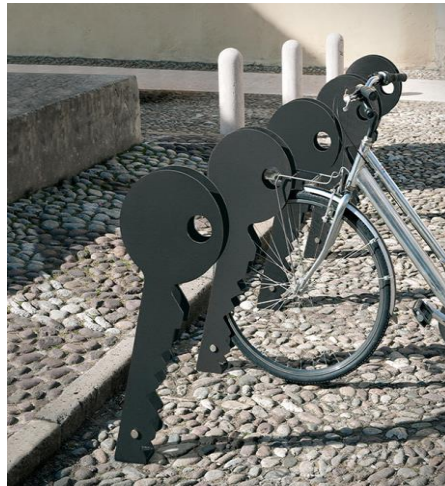
Doku ise bir ürünün karakterini yansıtan, algılanabilirliğini pekiştiren, tasarım sürecinde ürünün iskeletinin ve formunun oluşmasında önemli etkilere sahip olan bileşendir (Aksu, 2012; Kın, 2007).

Resim2 28 Şerit bank, renk ve doku olarak belirgin bir kent mobilyası (Shigeru, 2021)

Algılanabilirlik:

İnsan bulunduğu ortamı ve içerisinde ki nesnelere duyu ve duygularının beyine iletilmesi ile algılar. Bunun için özel bir çaba sarf etmez. Önceden fikir sahibi olduğu ya da deneyimlediği olguları kavraması daha çabuk sürer. Kent donatı elemanlarının tasarımlarında kullanıcının algılayabilmesi ve kavranabilir olması gerekir. Aksi takdirde kullanıcı beğenisi, kullanım rahatlığı ve ergonomik olmayan tasarımlar algılanmakta zorluk yaşatabilmektedir (Aksu, ve ark., 2011). Fakat algılanabilirlik kavramı tasarım ve üretim açısından engel olarak kısıtlayıcı bir engel olarak görülmemelidir. Hayal gücünü zorlayan tasarım yeteneğini ortaya çıkaran algılanabilirlik kavramını en üst seviyeye çıkarabilen kent donatı elemanları da günümüzde rol almaktadır (Resim2.29, Resim2.30).

Resim2 29 Kent mobilya tasarım örneği bisiklet standı (Maddadi, 2021)

Resim2 30 Dev bir sapan bankı (Notthehawk, 2012)

2.2.2 Kent Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması

Kent ile insan arasında bağlayıcı görevi üstlenen donatı elemanları yıllar içerisinde teknoloji, bilim, malzeme dokusu ve sanatın gelişimi ile birlikte değişim ve gelişime uğramıştır. Araştırmacı uzmanlarında farklı görüş ayrılıkları olması donatı elemanlarının kendi aralarında sınıflandırılmasına neden olmuştur.

2.2.2.1. Kent Donatı Elemanlarının Türlerine Göre Sınıflandırılması

Geçici-Sürekli Kullanım

Geçici kullanım; kent içerisinde anlık kullanımları barındıran mekânsal olgulardır. Örnek vermek gerekir ise; yaya ve taşıt konforunu sağlayan yol ile kaldırım ayrımları ele alınabilir.

Sürekli kullanım; kent içerisinde belli bir süre zarfında vakit harcayarak kullanılan mekânsal olgulardır. Bunlara örnek olarak; otobüs durakları, alış-veriş alanları; banklar, parklar gibi öğeleri sayabiliriz.

İşlevsel Kullanım

İşlevsel kullanım; belirli bir fonksiyona hitap eden değil, doğrudan kent içerisinde yaşayan insanların hayatlarına kolaylık sağlamak amacı ile kullanılan öğeler bu sınıflandırmaya girer.

Bu öğeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Emniyet amaçlı elemanlar: Trafik ışıkları, trafik işaret levhaları, aydınlatma öğeleri

- Mola amaçlı elemanlar: Oturma elemanları,
- Temizlik amaçlı elemanlar: Çöp kutuları,
- İletişim amaçlı elemanlar: Telefon kulübeleri,
- Bilgilendirme amaçlı elemanlar: Reklam panoları, ilan ve Meydan saatleri,
- Dekor amaçlı elemanlar: Heykeller, süs havuzları, çiçeklikler,
- Bölücü amaçlı elemanlar: Çitler, duvarlar, ağaç kenarı koruma öğeleri,
- Koruma amaçlı elemanlar: Tenteler, duraklar,
- Eğlence amaçlı elemanlar: Rekreasyon, çocuk parklarında bulunan kent donatı elemanları,
- Alış-veriş amaçlı elemanlar: Otomatlar, bilet gişeleri, büfeler,
- Yönlendirme amaçlı elemanlar: Zemin kaplamaları, yön ve işaret levhaları, alt üst geçitler.

Yan Kullanımlar; saydığımız 3 kullanım sınıflandırmasının uğrayacağı teknik ve temel servisleri verecek olan kullanımlardır. Bu donatı araçlarının düzenleme, bakım, güvenlik servisleri ihtiyacı olabileceği gibi çevresel estetiğe dönük görsel tinsel karşılıkları da olabilir (Asatekin, 1975).

2.2.2.2. Kent Donatı Elemanlarının Montaj Biçimlerine Göre Sınıflandırılması

Montaj biçimlerine göre kent donatı elemanları 3 bölüme ayrılır.

Hareketli Kent Mobilyaları: Adından da anlaşılacağı üzere hareket ettirilebilen bulunduğu yerden başka bir yere taşınabilen kent donatı elemanlarıdır.

Yarı Hareketli Kent Mobilyaları: Konumları değiştirilemeyen fakat kolayca hareket ettirilebilen kent donatı elemanlarıdır.

Sabit Kent Mobilyaları: Adından da anlaşılacağı üzere sabit hareket ettirilemeyen kent donatı elemanlarıdır.

2.2.2.3. Kent Donatı Elemanlarının Kamu Alanlarının Dekorasyonu Açısından Sınıflandırılması

Kent donatı elemanları kentlerin daha yaşanılabilir olmasına, insan konfor ve huzuruna göre dizayn edilir. Bu elemanları şu şekilde sıralayabiliriz.

- Sınırlandırma amaçlı kullanılan öğeler (korkuluklar, çitler, bariyerler, duvarlar, vb.)
- Sanat ve görsel sunum amaçlı kullanılan öğeler (heykeller, duvar çizimleri, vb.)
- Bilgilendirme amaçlı kullanılan öğeler (reklam panoları, yer bildiri levhaları, işaret levhaları, ilan panoları vb.)
- Üstü örtülü kullanılan öğeler (otobüs durakları, telefon kulübeleri, pergolalar, vb.)
- Alış-veriş amaçlı kullanılan öğeler (otomatlar, bilet gişeleri, büfeler, vb.)
- Peyzaj amaçlı kullanılan öğeler
- Oyun amaçlı kullanılan öğeler (çocuk parkları, kaykay pistleri, vb.)
- Aydınlatma amaçlı kullanılan öğeler (yol ve alan aydınlatıcıları, mimari yapı aydınlatıcıları, ağaç ve büst aydınlatıcılar, vb.)
- Mola dinlenme amaçlı kullanılan öğeler (banklar, grup oturma alanları, sandalyeler, vb.)
- Su öğeleri (süs havuzları, su kuyuları, çeşmeler, fiskiyeler, vb.)
- Zemin kaplama amaçlı kullanılan öğeler
- Diğer öğeler (çöp kutuları ve konteynırları, bayrak direkleri, motorsuz taşıt park alanları, umumi tuvaletler, meydan saatleri, vb.)

2.2.2.4 Kent Donatı Elemanlarının Teknik Yapılarına Göre Sınıflandırılması

Kent donatı elemanları işlevlerine göre alt yapı desteği ihtiyaç duymaları ya da duymamalarına göre iki gruba ayrılır:

Alt yapı desteğine ihtiyaç duyan elemanları şu şekilde sıralayabiliriz; aydınlatma elemanları (güneş veya rüzgâr enerjisine ihtiyaç duymayanlar), telefon kulübeleri, yangın muslukları, sulama üniteleri, trafik ışıkları, bankamatikler, alt yapı bakım tesisleri kapakları, reklam panolarıdır.

Alt yapı desteğine ihtiyaç duymayan elemanları ise şu şekilde sıralayabiliriz; dinlenme alanları, park ve kaldırım kenarı bariyerleri, üstü örtülü öğeler, trafik levhaları, motorsuz araç park öğeleri, çöp kutu ve konteynırları şeklinde örneklendirebiliriz (Durmuş, 2008).

2.2.2.5 Kent Donatı Elemanlarının Kullanımındaki İşlevlerine Göre Sınıflandırılması

Kent donatı elemanlarını işlevlerine göre şu şekilde sıralayabiliriz;

- Koruma maksatlı
- Bilgi verme maksatlı
- Barındırma maksatlı
- İşaret maksatlı
- Eğlendirme ve dinlendirme maksatlı
- Alış-veriş maksatlı
- Süsleme ve görsel sunum maksatlı (Güner, 2015)

2.2.3 Kent Donatı Elemanları ve Kent Kimliği İlişkisi

Kent donatı elemanları, kent ve kentlinin ihtiyaç ve isteklerine cevap veren belirli süreçler içerisinde oluşmuş varlığını devam ettiren ürünlerin bütününe denilmektedir. Kent kimliği olgusu ise bir kentin tarihi boyunca geçirdiği kazanımlar ile oluşan olgulardır. Bir kente kimliğini veren etkenler; tarihsel süreçler içerisinde edindiği mimari yapıları, sanatsal faaliyetleri, coğrafyası, ekonomik ve kültürel değerler gibi birçok etken unsurunu sayabiliriz (Güner, 2015).

Kent kimliğinin ayrılmaz parçaları olan yapısal elemanlar sosyal kültürel ve doğal faktörler sonucu oluşmaktadır. Donatı elemanları kent kimliğini ve dokusunu oluşturan öğeler arasındadır (Özer ve ark.; 2010).

Kent donatı elemanları kentlinin bireysel ve/veya toplumsal olarak hayatlarını kolaylaştıran, iletişimlerine katkı ve olanak sağlayan unsurlardır. Buldukları ortama estetik ve işlevsel katkılar sağlarlar. Kenti tanımlayan ve tamamlayan öğeler olarak kent kimliğinin ayrılmaz parçalarıdır (Özgeriş , 2018).

Kent kimliğine katkıları ve buldukları ortam ile özdeşleşmiş olan kent donatı elemanlarına örnek olarak; Londra'da kullanılan telefon kulübelerini ve sokaklarda kullanılan aydınlatma elemanlarını gösterebiliriz (Resim 2.31, Resim 2.32)

Resim2 31 Londra aydınlatma elamanı (Pikist, 2021)

Resim2 32 Londra telefon kulübesi (Pikist, 2021)

Bir başka kent donatı elemanlarına örnek olarak buldukları kent ile özdeşleşmiş olan Barselona ve Lizbon yaya kaldırımları ile aydınlatma elemanlarını gösterebiliriz (Resim2.33, Resim2.34).

Resim2 33 Barselona yaya kaldırımları ve bulvar (İkikapılıhan, 2015)

Resim2 34 Lizbon yaya kaldırımları (Arslan, 2014)

San Francisco kentinden de kent kimliğine katkıda bulunan Embarcadero ofis ve otel bölgesi içerisinde yer alan heykeltıraşlar, yapıları simgeleyen renklerde ortak kimlik taşıyan kent donatı elemanları ile bir bütünlük sağlamıştır (Bayazit, 2001) (Resim2.35).

Resim2 35 Cupid's span- San francisco (Hellier, 2021)

Kent donatı elemanları kent kimliğinin oluşmasına, kent içerisinde ki birey ve toplumların yaşadıkları kent ile hem kültürel hem tarihsel bağ kurmalarına kendilerini oraya ait hissetmelerine katkı sağlayan temel unsurlardır. Bu bağlama göre; kent donatı elemanları tasarlanırken kent kimliğine ve kültürüne uygun ve bağlı olarak ele alınmalıdır.

2.2.4. Kent Donatı Elemanlarında Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, çok tanımlı bir kavrama sahiptir. Genelde ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gibi alanlar için geçerlidir. 1970’li dönemlerinde artan nüfus ile birlikte hammadde ve enerji kaynaklarının tüketilmesinde ki doğru orantılı artış çevre kirliliğini de tetiklemiş ve sürdürülebilirlik olgusu ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir üretim, çevre dostu ya da geri dönüşüme uygun malzemeler ile temiz enerji teknolojileri kullanarak ürün ve hizmet planlamasını kurarak geleceğe dönük üretim ağının kurulmasıdır.

Sürdürülebilir üretimin ilk basamağı sürdürülebilir tasarımlar oluşturmaktır. Sürdürülebilir üretimde belirli bir süreç izlenmektedir; üretici kararları, tasarımcının düşünme aşaması, tedarikçi, imalat yapımında çalışanlar, tüketici, kullanıcı ve geri dönüşüm safhasında çalışan rol oynamaktadır.

Kent yöneticileri tarafından artık yapılan kısa, orta ve uzun vadeli planlarda yaşayan kentler, yeşil kentler gibi çevreci kent tanımlamaları kaçınılmaz olmuştur. Artan çevre kirliliği azalan doğal kaynaklar ve bozulmaya başlayan ekolojik sistem çevre dostu kentler fikrine katkı sunmuştur. Sürdürülebilirlik kavramı tüm dünyada hızla gelişim göstermektedir. Çevre ve doğa kirliliğine karşı alternatif çözümler üretilmeye başlanmıştır; yenilenebilir enerji kaynaklı servis, hizmet, sistem tasarımları, atık malzeme toplama ve atık malzemelerin tekrardan kullanımına yönelik birçok projeler hayata geçirilmiştir (Şatır, 2016).

Bunlara örnek olarak Yunanistan’ın Selanik şehrinde sıfır atık projesi kapsamında kurduğu Sıfır Atık Laboratuvarı (zero wast lab.) kentte yaşayanların atık plastiklerini getirerek mobilya veya kent donatı elemanlarına dönüştürdükleri bir laboratuvar. 3D baskı makinalarında oluşturulan mobilyaların başlangıçtan bitişe kadar olan süreçlerini takip edebildikleri ve öğrenebildikleri bir yer (Vitra, 2021) (Resim2.36).

Resim2 36 Plastik atıkları ile 3D baskı yardımıyla üretilmiş kent mobilyaları (Vbenzeri)

Çevre dostu bir başka kent donatı elemanı örneği olarak ABD şirketi olan BigBelly'dir. Bu firmanın ürettiği çöp kutuları güneş enerjisi ile çalışmaktadır iç kapasitesi 567 litre olan bu ürün 5 katı çöpü sıkıştırarak haznesinde kötü koku ve taşma görüntüsünü ortadan kaldırıyor, atılan çöplerin geri dönüşüm yönlendirme oranlarına kadar çıkartıyor (Wikipedia, 2021) (Resim2.37).

Resim2 37 Güneş enerjisi ile çalışan akıllı çöp kutuları (Alex, 2016)

Çevresel bu problemlerin önüne geçebilmek için kent donatı elemanlarını teknoloji ve bilimi en etkili biçimde kullanarak tasarlamak ve sürdürülebilir üretiminin devletler ve yerel yönetimler tarafından desteklenerek daha da artması sağlanmalıdır.

3. ÇALIŞMA ALANLARI

3.1. Safranbolu Tarihi ve Kent Dokusu

Safranbolu, Anadolu'nun kuzeybatı kesiminde yer alan geçmişte adı Paflagonya (Paphlagonia) olarak bilinen bölgede yer almaktadır. 1998 yılında Ovacık ve Eskipazar yerleşkelerinde yapılan arkeolojik kazılar sonucu Dr. Royer Mathews ve ekibi tarafından edinilen bulgular sonucunda en eski yerleşik hayatın Tunç Devri'nde başladığı sonucuna ulaşılmıştır (Karabük Valiliği, 2021) (Resim3.1).

Resim3 1 Safranbolu (Orijinal, 2021)

Filyos ve Kızılırmak nehirleri arasında bulunan bölgede tarih boyunca Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Helenistik Krallıkları (Pondlar), Romalılar, Selçuklular, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı Devleti hüküm sürmüştür. Safranbolu Kalesi Türklerin kesin egemenliği altına 1196 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın oğlu Melik Muhiddin Mesut tarafından katılmıştır (Karabük Valiliği, 2021).

Safranbolu tarihi boyunca birçok kez el değiştirmiştir; Türkler ile Bizans arasında hatta Osmanlı ve Türk beylikleri arasında da el değiştirmiştir. 1326 yılında ise Candaroğlu Süleyman Paşa kendi topraklarına katmıştır. Bu bilgileri ise 1332 yıllarında Safranbolu da bulunan seyyah İbn-i Batuta'nın gezi günlüklerinden ayrıntılı şekilde ulaşılmıştır (Karabük Valiliği, 2021). Osmanlı Devleti'nin ise Safranbolu'yu fethi 1354'lü yıllarda Şehzade Gazi Süleyman Paşa tarafından olmuştur. Bu yıllardan sonra yine birçok kez Candaroğulları ve Osmanlı arasında el değiştirmiştir. En son Osmanlı Ordusu 1416 yılında Çelebi Sultan Mehmet tarafından Candaroğulları'ndan alınarak Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır (Karabük Valiliği, 2021).

Safranbolu, Osmanlı döneminde iki ilçeden oluşmaktaydı, ilki günümüzde bulunan tarihi Safranbolu o zaman ki adı ile 'Medine-i Taraklı Borlu', ikincisi ise Yörük Köyü adı ile bilinen 'Yörükhan-ı Taraklı Borlu'dur. Padişah II. Mahmud 1811 yılında iki sancağı kaldırarak tek bir sancak olarak Viranşehir sancağını kurdu. Osmanlı

Devleti'nde ki idari yapı düzenlendiğinde Safranbolu kaza yapılarak 1870 yılında Kastamonu sancağına bağlandı. Aynı sene içerisinde belediye kurulmuştur ve ilk belediye başkanı ise Hacı Muhammed Ağa olmuştur (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021).

1927 yılında Safranbolu Zonguldak iline bağlanmıştır. 1945 yılında Safranbolu'ya bağlı olan Ulus Bucağı, 1945 yılında ise Eflani ve Karabük Bucakları Safranbolu'dan ayrılmış ve ilçe olmuşlardır. 1937 senesinde demir sanayinin Karabük'te kurulması ile birlikte Karabük hızla gelişerek 1995 senesinde Türkiye'nin 78. İli olmuştur ve Safranbolu Karabük iline bağlanmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021).

1976 senesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 'Kentsel Sit Alanı' olarak koruma altına alınan Safranbolu 1994 senesinde UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde Kültürel Miras adı altında korunmaya alınmıştır. Safranbolu da yaklaşık 1500 eser koruma altında bulunmaktadır. UNESCO DML'nde yerini aldıktan sonra turizm ve ilçe ekonomisinde de gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Terk edilen âtil durumda ki konaklar restore edilerek kafe, lokanta, restaurant olarak kullanılmaya başlanmıştır, ilçeye özgü Arnavut kaldırımlar bakımdan geçirilmiştir, anıtsal eserler restore edilmiştir ve kaybolmaya yüz tutmuş olan el sanatları yeniden canlılık kazanarak turistik amaçlı hayata kazandırılmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021).

3.1.1. Safranbolu Tarihi Yapıları

Osmanlı kenti olarak 1994 senesinde UNESCO DML'ine giren ve koruma altına alınan Safranbolu Türk mimarisi, tarihi yapı ve eserleri bakımında da oldukça zengindir. Bu eser ve yapılardan bazıları ise şu şekilde listelemek mümkündür;

Eski Hükümet Konağı (Kent Tarihi Müzesi): 1904 senesinde Kastamonu Valisi Enis Paşa'nın isteği doğrultusunda yapılan iki katlı taş yapıdan oluşan mimari eser 1976 senesinde çıkan yangın sonucunda tahrip olmuştur. Kültür Bakanlığı tarafından restore edilmiş ve Kent Tarih Müzesi olarak kullanıma açılmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.2).

Resim3 2 Eski hükümet konağı-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Saat Kulesi: 1797 senesinde III. Selim'in Safranbolulu İzzet Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Kare bir plana sahip olan saat kulesinin kenar uzunlukları 4.65m, yüksekliği ise 12 metredir. Mahya çatılı olan içerisine çıkılabilen ve çalışır durumda olan eski tarihi saat kulesi unvanını taşımaktadır. Saat zembereksizdir ve haftada bir kurularak çalışmaktadır (İstenci, 2019) (Resim3.3).

Resim3 3 Saat kulesi-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Cephane Binası ve Eski Cezaevi: 1890-1906 yıllarında inşa edilen bina II. Abdülhamit'in isteği doğrultusunda yapılmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021) (Resim3.4).

Resim3 4 Cephane binası ve eski cezaevi-Safranbolu (Orijinal , 2021)

Hıdırlık Tepesi: Türklerin Safranbolu'ya geldiklerinde ki ilk konuştığı yer olarak bilinmektedir. Yağmur duası yaptıkları ve baharın gelişini kutladıkları alandır. Köstendil Kaymakamı Hasan Paşa'nın Türbesi, Hızır Paşa'nın kullandığı makamı ve mezarı bulunmaktadır, ayrıca Kurtuluş Savaşı kahramanlarından olan Dr. Ali Yaver Ataman'ın anıt mezarı da bu alanda bulunmaktadır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.5).

Resim3 5 Hıdırlık tepesi-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Cinci Hanı: 1645 senesinde Kazasker Hüseyin Efendi (Cinci Hoca) tarafından inşa ettirilen yapı 2 katlı ve 63 odadan oluşmaktadır. Mimarı kesin olmamak ile birlikte zamanın baş mimarı Kasım Ağa olduğu varsayılmaktadır. İpek Yolu üzerine kurulmuş olan kervansaray İpek Yolu'nun işlevini yitirmesi ile birlikte 20. Yüz yılın başlarından itibaren farklı alanlarda kullanılmış 2004 yılında restore edildikten sonra otel olarak turizme kazandırılmıştır (İstenci, 2019) (Resim3.6, Resim3.7).

Resim3 6 Cinci hanı dış görsel-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Resim3 7 Cinci hanı iç görsel-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Eski Cami: Bu mimari yapı Bizanslılardan Türklere geçmiştir. Bizanslıların kilise olarak kullanmış olması fakat hiçbir Bizans mimarisinin yapıda görülmediği saptanmıştır, yapının Pagan tapınağı olarak kullanıldığı daha sonra Bizanslılara

geçtikten sonra kiliseye çevrildiği varsayılmaktadır. Selçuklularda döneminde camiye çevrilmiştir (Canbulat, 2013). Caminin iç kısım ölçüleri 17.5 *17.5 metredir, kare bir plana sahip olan yapını moloz taş ve harç kullanılarak yapılmıştır. Mihrap, minber, minare ve çatı kısmı ahşap kullanılmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.8).

Resim3 8 Eski cami-Safranbolu (Canbulat,2013)

Köprülü Mehmet Paşa Cami: Cami Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yazıtı bulunmamaktadır ama Mehmet Paşa vakfi mühründe 1661 tarihi vardır ayrıca Köprülü Mehmet Paşa tarafından gönderilen el yazması Kuran'dan caminin 1661 yılında açıldığı anlaşılmaktadır. Cami 17.yüzyıl mimarisinin de özelliklerini taşımaktadır. Avlu kısmında güneş saati, şadırvan ve kütüphane bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı , 2012) (Resim3.9).

Resim3 9 Köprülü Mehmet Paşa Cami-Safranbolu (Cambaz,2019)

Ulu Cami (Aya Stefanos Kilisesi): 1872 senesinde inşa edilen Aya Stefanos Kilisesi 1956 yılında Osmanlı Devleti egemenliğine girdikten sonra camiye çevrilmiştir. UNESCO DML ile koruma altında olan eser 2014 yılında restorasyona girmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.10).

Resim3 10 Ulu cami-Safranbolu (Karabük Gezi Rehberi, 2021)

İzzet Mehmet Paşa Cami: 1794-1798 seneleri arasında Sadrazamlığa yükselen İzzet Mehmet Paşa tarafından 1796 senesinde yaptırılmıştır. Külliyesinin içerisinde kütüphane, iki çeşme ve vakıf dükkanları bulunan kesme taştan yapılmış olan cami Fevkani camiler niteliğindeki özellikleri taşımaktadır. Akçasu deresi üzerine inşa edilen cami ve avlusu dere üzerine yapılan kemerlerin üzerinde durmaktadır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.11).

Resim3 11 İzzet Mehmet Paşa cami-Safranbolu (Orijinal, 2021)

Eski Tabakhane: Akçasu ve Gümüş deresinin birleştiği yerde konumlanan eski tabakhane geçmişte deri üretimine de verilen öneme ait eserlerden yalnızca birisi, şu an korunamadığından sadece dış duvarları hayatta kalabilmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2021) (Resim3.12).

Resim3 12 Eski tabakhane-Safranbolu (Ajansı,2019)

İncekaya Su Kemer: Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından bölgeye su getirmek için yaptırılan su kemeri; 116 metre uzunluğunda, 110-120cm genişliğinde ki 6 kemerden oluşmakta ve Tokat deresi üzerine kuruludur (Resim3.13).

Resim3 13 İncekaya su kemeri-Safranbolu (Akkuş, 2015)

Yörük Köyü: 1997 senesinde gerçek bir Türk-Türkmen köyü oluşu nedeni ve görkemli mimarisi hasebiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından koruma altına alınmış 93 tescilli eserden oluşmaktadır. Safranbolu'nun adeta küçük bir minyatürüdür (Safranbolu Belediyesi, 2021) (Resim3.14).

Resim3 14 Yörük köyü-Safranbolu (Seyyahdefteri,2021)

Kaymakamlar Müze Evi: Kaymakamlar Evi Türk kültürünü, yaşama biçimini yansıtan en iyi örneklerden bir tanesidir. 18. Ve 19. Yüzyıllarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Evin sahibi olarak Safranbolu Kışlası kumandanı Hacı Mehmet Efendi olduğu bilinmektedir. 1979 senesinde kamulaştırılan ev restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra 1981 senesinde Eğitim ve Kültür Merkezi olarak halka açılmıştır, ayrıca ziyaretçi ve konaklama ihtiyaçlarına da karşılık veren ev zaman ile ziyaretçi artışı nedeniyle bu ihtiyaca karşılık verememesinden dolayı artık Müze Ev olarak kullanılmaktadır (Safranbolu Belediyesi , 2021) (Resim3.15).

Resim3 15 Kaymakam müze evi-Safranbolu (SafranboluBelediyesi, 2021)

3.2. Dubrovnik Tarihi ve Kent Dokusu

Dubrovnik, Adriyatik denizi kıyılarında bulunan Hırvatistan'a bağlı bir liman kentidir. VIII. Yüzyılda Avarların kentlerini yakmaları sonucu kaçan Mora'daki Epidauroslular tarafından kayalık bir ada olan bu yere yerleşmeleri sonucu hayat başlamıştır ve bu adaya Raguza (Rausia, Raguzi, Rangia) adını vermişlerdir. Adanın sonralardan kara ile bağlanması ile yarımada olmuştur. Slavların Raguza'ya yerleşmeye başlamaları ile git gide Slavlaşan ada çevresindeki ormanların etkisi ile de Sırpçada 'ağaçlı' anlamını taşıyan 'Dobrava' kelimesinden türetilen Dobravnik ya da Dubrovnik olarak anılmaya başlanmıştır. Osmanlı'nın bazı kaynaklarında Venedik ile ilişkili sanıldığı için Dobrovenedik olarak da kaydedilmiştir (Turan , 2013) (Resim3.16).

Resim3 16 Dubrovnik çizim (Nuriler,2018)

Dubrovnik kenti, Adriyatik Denizi'ne hâkim olan Bizans, Macaristan ve Venedik Devletleri arasında sürekli el değiştirmiş ve bu devletlerin himayesi altında kalmıştır. Kent IX. Yüzyılda Bizans hâkimiyeti altına girmiştir. 867 senesinde Sicilya'ya hâkim olan Ağlebîler tarafından kuşatılmıştır bu 15 ay süren kuşatmadan Bizans donanması sayesinde kurtulabilmiştir. X. yüzyılda Venedik kontrolüne geçmiştir. 1204 senesinde Venediklilerin Bizans'ın balkanlardaki toprakları üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamasıyla Dubrovnik kenti üzerindeki hâkimiyeti de giderek artmış ve 1358 senesine kadar devam etmiştir (Turan , 2013).

Dubrovnik kenti coğrafi konumu gereğiyle de tarihte önemli bir yere sahiptir. Sadece Adriyatik deniz ticareti ile sınırlı kalmayan kaynakları İpek Yolu'nun da İstanbul-Edirne-Sofya ve Niş ayağının hem son hem de ilk başlangıç noktası sayılmaktaydı. Adriyatik denizinden Levante ticaretinde Venedik'ten başlayarak Akdeniz ve Karadeniz ayağında önemli ve güvenli bir liman özelliğini taşımaktaydı. İpek Yolu ile bu kente gelen kervanlar Asya ve Avrupa ürünlerinin satıldığı önemli bir

ticaret kapısı niteliğindedir. Ticaretin önemli bir gelir kapısı olduğu kent Venedik hâkimiyetinde olduğu zamanlarda ticareti ayakta tutabilmek için yabancı ürünlerin ithal edilebilmesi karşılığında vergi vermeyi de kabul etmişlerdir. Bizans topraklarından sonra Karadeniz ve İskenderiye pazarına kadar uzanmışlardır ve bu ticari becerileri sayesinde XVI. Yüzyılların sonuna doğru 5000 kişinin çalıştığı 55.000 tonaj kapasiteli bir ticaret filosuna sahip olmuşlardır. Küçük bir kent olmasına rağmen Dubrovnik'in yıllık ticari geliri ise 180.000-270.000 dukayı bulmuştur (Turan , 2013).

Dubrovnik ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişki Edirne'nin fethinden sonra başlamıştır. Çanakkale Boğazı ve Balkanlar'dan İstanbul'a kadar giden yolların Osmanlı'nın himayesi altına girmesi ile Dubrovnik Cumhuriyet'i I. Murat'a elçi göndermiştir. I. Murat vergiler haricinde yıllık 500 duka karşılığında ticaret yapmasına izin veren bir ahidnâme vermiştir. Bu imzalanan ahidnâme ile Osmanlı Devleti'nin haraçgüzârı olmuştur ve Dubrovnik kayıtlarına göre 1365 yılında Osmanlı'nın himayesi altına girmiştir. Dubrovnik Osmanlı Devleti ile sadece ticaret yapmıyor aynı zamanda Osmanlı'nın Avrupa'da ki gözetleme kulesi olmuştur. Venediklilerin ve Haçlı ordusunun strateji ve hareketlerini öğrenmek için haber kaynağı olmuştur (Turan , 2013).

Dubrovnik Cumhuriyeti'nin varlığını sürdürebilmesinde Osmanlı Devleti'nin güçlü ordusu ve papalığın koruması altında olması önemli olmuştur. XVI. Yüzyılda Akdeniz de Asya ve Avrupa ticaretlerinin gerilemesi ile gelirleri azalmıştır. 1699 senesinde Karlofça Antlaşması ile Dalmaçya'yı ele geçiren Avusturya'nın gücü ile Osmanlı ile olan bağları zayıflamıştır. Fransız ihtilali sonrasında Napolyon'un Adriyatik'de ki ordusunun yayılması ve Dalmaçya kıyılarını ele geçirmesi ile birlikte 1797 senesinde Campo Formio Antlaşması ile birlikte 27 Mayıs 1806 senesinde Dubrovnik Cumhuriyeti'ni fetih ederek bu devlete son vermiştir. 1815 senesinde yapılan kongre ile Avusturya topraklarına katılan şehir I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1918 senesinde Yugoslavya'ya bırakılmıştır (Turan , 2013).

1991 senesinde Yugoslavya'da çıkan iç savaşlar nedeni ile ülke parçalanmıştır ve 6 yeni ülke doğmuştur. Hırvatistan da bu ülkelerden birisidir 1995 senesinde bağımsızlığını kazanmıştır. Dubrovnik'te artık Hırvatistan'ın bir şehri olmuştur. 1990 senesinde yoğun topçu atışları ile zarar gören Dubrovnik 1979'da girdiği UNESCO DML ile koruma altında olması nedeniyle renovasyon ve restorasyon sürecini UNESCO Dünya Komitesi ile yürüterek 2005 senesinde tamamlanan inşaat ve restorasyon çalışmaları ile eski tarihi dokusuna kavuşturulmuştur (Çelikkaya, 2018).

3.2.1 Dubrovnik Tarihi Yapıları

Dubrovnik 1667 yılında yaşadığı deprem ile birçok eserini kaybetmiştir. 5000 insanın öldüğü depremde surlar, Sponza Sarayı ve Rektörlük Sarayı hariç çoğu tarihi yapıları yok olmuş bazı yapıları ise büyük ölçüde yıkılmıştır. Tekrardan inşa süreci başlasa da eski varlığına geri dönememiştir. Son olarak 1991 yılında Yugoslavya'da ki iç savaş nedeni ile 7 ay boyunca surlarına doğrudan en çok top atışına maruz kalan kent olmuştur. Tekrardan restore edilen ve yapılan tarihi yapı ve eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

Dubrovnik Surları: X. Yüzyılda yapımına başlanan surların uzunluğu 1940 metredir, Dubrovnik şehri tamamen bu surlar ile çevrilidir. Surların denize bakan kısımları 1,5 ile 3 metre genişliğinde kente bakan kısımları ise 4 ile 6 metre arasındaki genişliklere sahiptir. Surların çevresi dört noktadaki kaleler ile korunmaktadır. Kuzey kısmında Minceta Kulesi, doğu kısmında Revelin Kalesi, güneydoğu kısmında Saint Jhon Kalesi, batı girişini ise Bokar Kalesi tarafından korunmaktadır ve son olarak batı ucunu ise müstakil Lovrijenac Kalesi korumaktadır (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.17).

Resim3 17 Şehir surları-Dubrovnik (Evreni,2020)

Dubrovnik Şehir Kapıları: Dubrovnik kentine girişler 4 kapıdan sağlanmaktadır. Bunlardan ikisi kente diğer ikisi ise denize açılmaktadır. Pile Kapısı, Ploce Kapısı, Buza Kapısı ve Ponta Kapısı'dır.

Buza kapısı; denize açılmaktadır. 1908 senesinde Avusturya hâkimiyetinde surların kuzey tarafına açılmıştır.

Ponta Kapısı; surların denize açılan kapısıdır. Hırvatça'da iskele anlamına gelmektedir. Jurac Dalmatinac ve Paskoje Milicevic tarafından tasarlanmıştır.

Ploce kapısı; surların doğusunda yer almaktadır. 1397 yılında Sienalı İvan tarafından inşa edilmiştir. Gece istenmeyen misafirlerin girmemesi için yukarı çekilerek kapanan ahşap olarak inşa edilen bu köprü daha sonra günümüzde ki taş yapı olan haline almıştır. Kapının üst kısmında şehrin koruyucu azizi olan Sveti Vlaho'nun bir heykeli vardır (Resim3.18).

Pile Kapısı; surların batısında yer almaktadır. 1537 yılında inşa edilmiştir. Kentin güvenliği için Asma kapı olarak inşa edilmiştir. Rönesans kemeri üzerine niş içerisinde şehrin koruyucu azizi Sveti Vlaho'nun heykeli vardır (Resim3.19).

Resim3 18 Ploce Kapısı-Dubrovnik (Dubrovnik-travel,2021)

Resim3 19 Pile Kapısı-Dubrovnik (wallsofdubrovnik,2021)

Bokar Kalesi (Zvezdan): Bokar Kalesi bir diğer adı ile Zvezdan Kalesi mimar Floransalı Michelozzo di Bortolomeo tarafından tasarlanmıştır. Kalenin yapımına 1461 yılında başlanmıştır 1470 yılında da yapımı tamamlanmıştır. Kale kent surlarının güneybatı kısmında yer almaktadır. Batıdan gelecek olan tehlikelere karşı kenti korumaktadır (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.20).

Resim3 20 Bokar Kalesi-Dubrovnik (croatiareviews, 2021)

Minceta Kalesi: Minceta Kalesi, mimar Nicifor Ranjina tarafından 1319 yılında tasarlanmıştır o dönemlerde proje hayata geçirilememiştir. Yapımına 1461 yılında başlanmış 1464 yılında tamamlanmıştır. Mimar Ranjina'nın tasarımına göre dikdörtgen formda olan kale Michelozzo di Bortolomeo tarafından değiştirilerek yuvarlak bir form ile tasarlanmıştır, Michelozzo'nun Dubrovnik Cumhuriyeti ile yaşadığı anlaşmazlıklardan dolayı şehri terk etmesiyle kalenin yapımına Sibenik Katedrali'nin de yapımını üstlenen Jurac Dalmatinac devam etmiştir. Kalenin gözetleme kulesinin bulunduğu bölüme ise Gotik bir ta yerleştirilmiştir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.21).

Resim3 21 Minceta Kalesi-Dubrovnik (Alamy,2021)

Aziz Jhon Kalesi: Kalenin yapımına 1346 yılında başlanmıştır ve birkaç yıl içerisinde ise yapımı tamamlanmıştır. Kentin en önemli savunma kalesi özelliğindedir. Kentin güneydoğu kısmında yer almaktadır ve kent limanına giriş ve çıkışları kontrol etmektedir. Kalenin denize bakan kısımları oval alt kısımları eğimli limana bakan kısımları ise dikey duvarlara sahiptir. 1552 yılında mimar Paskoje Milicevic tasarımına göre bütün burçları birleştirme çalışmalarına başlanmıştır. 1557 yılında bu birleştirme çalışmaları tamamlanmıştır (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.22).

Resim3 22 Aziz Jhon Kalesi-Dubrovnik (wallsofdubrovnik, 2021)

Revelin Kalesi: Ploce Kapısı'nın dışında bulunan ilk Revelin Kalesi 1463 yılında İstanbul'u fetheden ve Bosna'yı fethetmek üzere olan Osmanlı Devleti'ne önlem olarak yapılmıştır. Kaleye adını veren 'Ravelin' kelimesi savunma sisteminin en zayıf olan halkasına ya da savunma konumunu güçlendirmek için şehrin kapılarına zıt olarak inşa edilen kalelere verilen mimari bir terimdir. Birinci Kutsal Birlik saldırısı sırasında Venedik kuşatması tehlikesi altında kalan Dubrovnik Cumhuriyeti, 1538 yılında İspanyol Amiral Doria'nın kale yapımında usta olan inşaatçısı Antonio Ferramolino'yu işe almıştır. Revelin çizimleri Senatoda onaylandıktan sonra inşasına başlanmıştır ve kentteki bütün inşaat çalışmaları durdurularak bu kalenin yapımında görevlendirilmiştir. 1549 yılında kalenin yapımı tamamlanmıştır yeni ve güçlü bir yapıya sahip olan Revelin Kalesi 1667 yılında yaşanan yıkıcı depremde hiçbir zarar görmemiştir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.23).

Resim3 23 Revelin Kalesi-Dubrovnik (wallsofdubrovnik, 2021)

Lovrijenac Kalesi: Dubrovnik'in batı kısmında alan bu kale; kale komutanı ve 25 kişilik bir garnizon ekibi ile birlikte yapılmıştır. 37 metre yükseklikte olan kayalığın üzerine inşa edilen kalenin denize bakan duvarları 12 metre kalınlığında kente bakan duvarları ise 60 santimetre kalınlığındadır. Bunun sebebi ise kale kumandanının isyanına karşı tedbir amaçlıdır. 1667 depreminde hasar gören kalenin restorasyonu tekrardan kısa bir süre içerisinde tamamlanmıştır. Yüzyıllar boyunca kentin en büyük savunucusu olan kalenin girişinin üzerinde 'Özgürlük, dünyada ki tüm altınlar için dahi satılmaz' yazısı bulunmaktadır (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.24).

Resim3 24 Lovrijenac Kalesi-Dubrovnik (traveltourismblog, 2021)

Rektör'ün Sarayı: Rönesans ve Barok dönemlerinin etkileri ile zenginleştirilmiş Gotik mimarisini yansıtmaktadır. Saray 14. Yüzyıl ile 1808 yılları arasında Ragusa Cumhuriyeti Başkanı'nın resmi ikamet ettiği yerdir. 1872 yılından sonra ise müze olarak ziyaretçilerini ağırlamaktadır (Wikipedia, 2021) (Resim3.25).

Resim3 25 Rektör'ün Sarayı-Dubrovnik (Doğan,2016)

Sponza Sarayı: 1516 yılında yapımına başlanan 1522 yılında yapımı tamamlanan bu saray baş mimar Paskoje Milicevic tarafından tasarlanmıştır. Gotik ve Rönesans stillerini barındırmaktadır. Saray adını yağmur sularının toplandığı yer anlamına gelen 'Spongia' kelimesinden almıştır. Saray gümrük ve gümrük idaresini bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca banka, darphane, hazine ve cephanelik olarak da kullanılmıştır. 1667 senesinde yaşanan yıkıcı depremden hasar almadan kurtulan nadir yapılarıdır. Saray günümüzde ise Tarih Arşivleri Binası olarak hizmet vermektedir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.26).

Resim3 26 Sponza Sarayı-Dubrovnik (Doğan, 2016)

Kutsal Kurtarıcı Kilisesi: 1520 yılında yapımına 1528 yılında yapımı tamamlanan bu kilise mimar Petar Andrijić tarafından tasarlanmıştır. Kilise bazı Gotik etkilerine sahip olsa da Dubrovnik Rönesans binalarına güzel bir örnektir. Bu mimari yapı şehirde yaşanan depremin ardından fazla zarar görmedikleri için Tanrı'ya teşekkür amaçlı inşa edilen adak bir kilisedir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.27).

Resim3 27 Kutsal Kurtarıcı Kilisesi-Dubrovnik (Eloi,2021)

St. Blasius Kilisesi: St. Blasius kentte 971 yılından bu yana saygı görmekte ve şehrin koruyucusu olarak bilinmektedir. Efsaneye göre St. Stephen kilisesinde rahip olan Stojko 2-3 Şubat tarihlerinde kilisede, göksel güçlerden oluşan bir taburu olan gri yaşlı adamı gömüştür. Şehir Meclisi'ni uyarması gerektiğini Venediklilerin şehre saldırıyı planladıklarını ve birkaç gecedir onları oyaladığını söylemiştir. Rahip Stojko kim olduğunu sorduğunda adının Blasius olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine meclis kapıları kapatmıştır ve kapıların kapalı olduğunu gören Venedikliler saldırıdan vazgeçerek şehri terk ettikleri rivayet edilmektedir. O günden sonra Blasius şehrin koruyucu azizi olmuştur. Kentin her yerinde Aziz Blasius'un heykelleri yüzyıllar boyunca var olmuştur. Her sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Kentte 972 yılından günümüze kadar her 3 şubatta Dubrovnik festival od St. Blasius etkinlikleri kutlanmaktadır.

St. Blasius Kilisesi mimar Marino Gropelli tarafından 1715 yılında tasarlanmıştır. Kilise, 1368 depreminde büyük hasar alan ve 1706 yılında çıkan yangında yıkılan eski bir Romanesk kilisesinin yerine inşa edilmiştir. Barok tarzında inşa edilmiştir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.28).

Resim3 28 St. Blasius Kilisesi-Dubrovnik (Wikipedia, 2021)

Fransiskan Manastırı: 1200'lü yılların başında Dubrovnik'e gelen Fransiskanlar kendisini tanrıya ve Hz. İsa'ya adanmış Francesco tarafından kurulmuş tarikatın üyeleridir. Fransiskanlar yoksul ve insanlara İncil'in hükümlerini yayan bir topluluktan oluşmaktadır. İlk inşa ettikleri manastır kentin surlarının dış kısmında yer almaktadır. 1317 yıllarında çıkan savaşlardan dolayı surların içerisinde şimdiki bulunduğu alana inşa edilmiştir. Manastır bar ustası Mihoje Brajkov tarafından Romanesk tarzda inşa edilmiştir. Yapının surların giriş kısmına inşa edilmesinin sebebi ise Fransiskanlar'ın savaşlarda manevi güçlerinin etki edeceği düşüncesi ve evlilik yapmadıkları için geride bırakacakları ailelerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Manastırda dünyanın en eski 3 eczanesinden bir tanesi de yer almaktadır. Keşişlerin hasta olana yardım edilmesi geleneği bu eczanenin kurulmasında ve günümüze kadar taşınmasında ki en önemli etkenlerindedir. Eczane 1938 yılından beri hizmet vermektedir. Günümüzde ise Eczane Müzesi olarak işlev görmektedir (Hakangeziyor, 2018) (Resim3.29).

Resim3 29 Fransisken Manastırı-Dubrovnik (Ebert, 2015)

Onofrio Çeşmeleri: Dubrovnik kenti temiz su sıkıntısını sürekli çekmiş olan bir kenttir. Bu sorunun çözümü için 1436 yılında Kent Konseyi tarafından alınan karar ile kentten 12km uzaklıkta deniz seviyesinden ise 106 metre yükseklikte bulunan yerleşim yeri Sumet'ten su kanalları inşa edilerek kente su getirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu su kemerlerinin inşa işi mimar Onofrio della Cava'ya verilmiştir. Cava kente iki farklı çeşme yapmıştır bunlardan ilki Pile Kapısı girişinde büyük Onorfio Çesmesi diğeri ise çan kulesinin altında ki Küçük Onofrio Çeşmesidir. Bu çeşmelerin 1438 – 1440 yılları arasında yapımı tamamlanmıştır. Büyük Onofrio Çesmesi; 16 ayrı çeşmesi bulunan oval formda kubbeli bir yapıya sahiptir (Hakangeziyor, 2018) (Resim3.30) (Resim3.31).

Resim3 30 Büyük Onofrio Çeşmesi-Dubrovnik (Smith,2021)

Resim3 31 Küçük Onofrio Çeşmesi-Dubrovnik (MarinV,2021)

City Bells Kulesi: 1444 yılında inşa edilen kule yerel ustalar Grubacevic, Utisenovic ve Radoncic'in eseridir. Placa sokağının merkezinde konumlanmaktadır. İlk başta ahşap olan figürler daha sonra bronz olarak değiştirilmiştir. 1667 depreminde kule eğilmişti ve 1929 yılında güvensiz olarak kabul edilmiştir ve yıkılarak eski tasarımına sadık kalınarak yenisi inşa edilmiştir (Dubrovnikcity, 2021) (Resim3.32).

Resim3 32 City Bells Kulesi-Dubrovnik (Wippel, 2012)

4. ÇALIŞMA ALANLARININ KENTSEL DONATI ELEMANLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

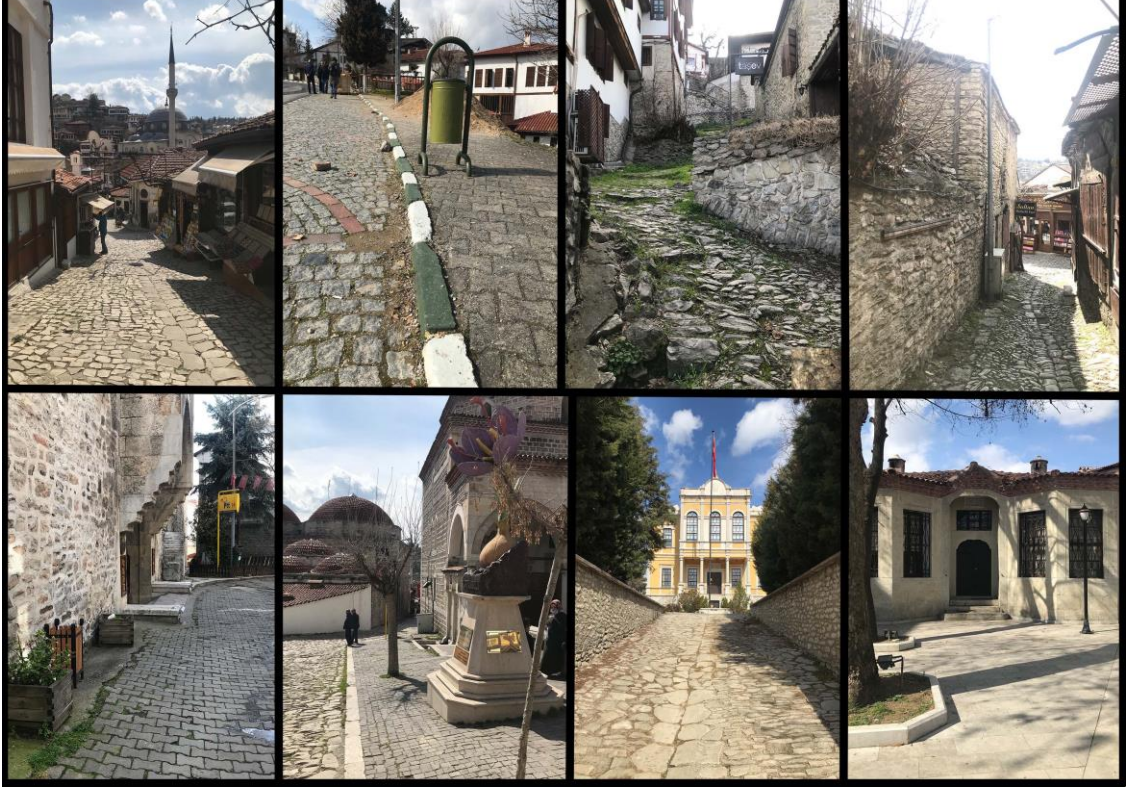
4.1. Safranbolu Kentinin Kent Donatı Elemanları Üzerinden Değerlendirilmesi

UNESCO DML ile 1994 senesinde Kültürel Miras kategorisinde koruma altına alınan Safranbolu kenti ülkemizin önemli tarihi ve kültürel değerlerinden birisidir. Yıl içerisinde 300bin'in üzerinde yerli ve yabancı turist ağırlamaktadır. Turist sayısının artışı ile birlikte kent donatı elemanı ihtiyacında da artış bulunmaktadır. Tarihi dokusu ve mimari yapıları ile bir bütün olarak ele alınması gereken kent donatı elemanları koruma altında bulunan Safranbolu eski çarşı özelinde kentsel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Resim 4.1 de Safranbolu`da koruma alanları UNESCO DML`nde belirtilen sınırlara göre Google Earth üzerinde gösterilmiştir.

Resim4 1 Safranbolu çalışma alanı (Unesco, 2021)

Geçici Kullanım Alanları: Geçici kullanım elemanları yaya ve taşıt konforunu sağlayan yol ile kaldırım ayrımlarıdır. Safranbolu kenti ile özdeşleşmiş olan Arnavut kaldırımını ana yollar haricinde bu kültüre sağdık kalınmaya çalışıldığını göstermektedir. Yer yer kilit taşı ve farklı taş zemin kaplamaları da görülmektedir (Resim 4.2).

Resim4 2 Geçici kullanım alanları (Orijinal, 2021)

Aydınlatma Elemanları: Aydınlatma elemanları mekânlara farklı anlamlar yükleyebilen kuvvetli görsel ve işlevsel donatı elemanlarıdır. 21.y.y. da artık görsel ve işlevselliğin sürdürülebilirlik bakımında da önemi artmış bulunmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklı kent donatı elemanları sürdürülebilirliğin başlıca temel ögesi olmaktadır. Korumanın Başkenti unvanına sahip olan kentin aydınlatma elemanları incelendiğinde ise bu gereklilikleri yerine getiremediği tarihi doku ile uyumsuzluğu ve bakımsızlığı göze çarpan kusurlarındandır. Belirli noktalarda tarihi doku uyumu yakalanmaya çalışılmış görünse de aynı alan içerisinde farklı aydınlatma tiplerinin kullanılmış olması bu tasarımlarında önüne geçmektedir (Resim 4.3).

Resim4 3 Aydınlatma elemanları (Orijinal, 2021)

İşaret ve Bilgilendirme Levhaları: İşaret ve bilgilendirme levhaları kent genelinde incelendiğinde farklı tasarım ve mimari dokudan uzak malzemelerden olduğu gözlemlenmektedir. Aydınlatma elemanları üzerine gelişigüzel yerleştirilmiş görüntü kirliliğine sebebiyet veren işaret levhalarını aynı kuruma ait olan iki tabeladan birisinin kent dokusuna uygun şekilde ahşap olarak ele alınması farklı bir alanda ise tarihi dokudan uzak malzeme seçimleri göze çarpmaktadır. Bazı bilgilendirme levhalarının ise metal ayakları oksitlenmeye uğramış olması ve bakımsızlığı görülmektedir. Kent genelinde işaret ve bilgilendirme levhalarının geceleri belirgin olarak okunamadığı aydınlatmadan yoksun oldukları görülmüştür (Resim 4.4) (Resim 4.5).

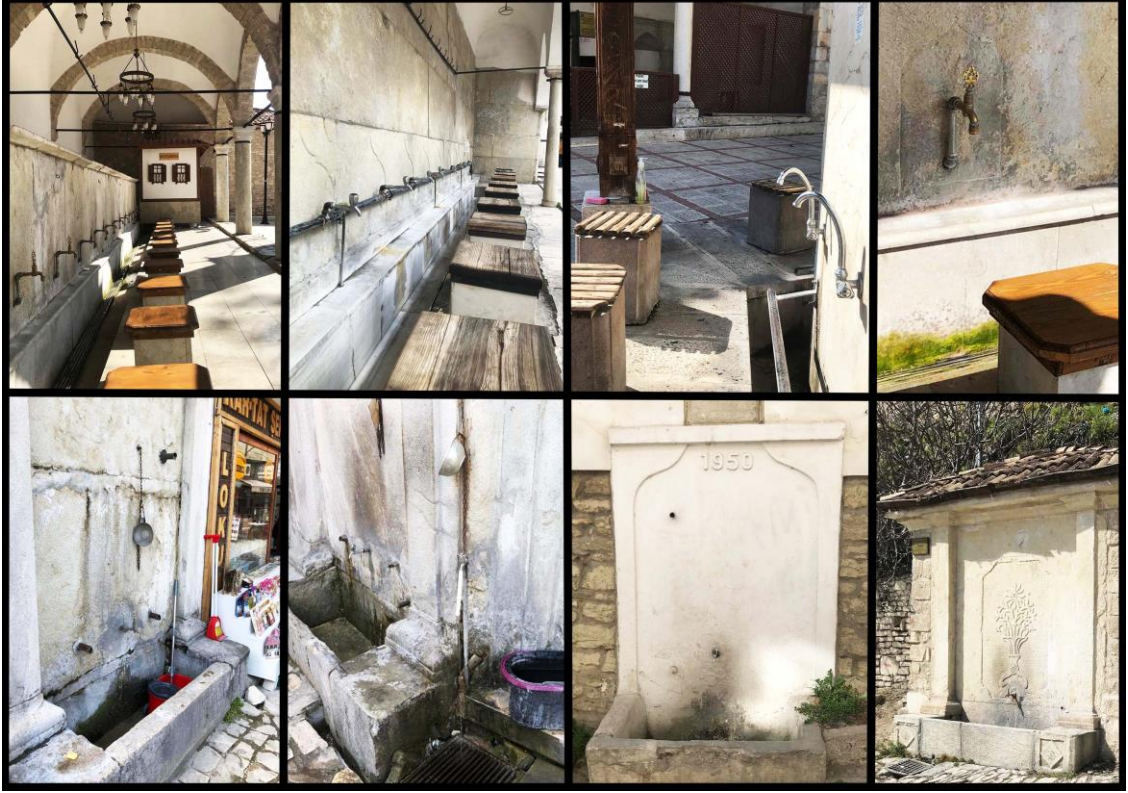

Resim4 4 İşaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2021)

Resim4 5 İşaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2021)

Su Öğeleri: Kent genelinde birçok noktada çeşmeler göze çarpmaktadır. Genelinde hijyenden uzak ve bakımsız oldukları gözlemlenmektedir. Cami avlusunda ve şadırvanlarda ise bazıları kent dokusuna uygun iken bazılarının ise dokudan uzak ve bakımsız oldukları tespit edilmiştir. Engelli bireylerin kullanımına uygun olarak tasarlanmadıkları görülmektedir (Resim 4.6).

Resim4 6 Su öğeleri (Orijinal, 2021)

Oturma Elemanları: Tarihi kent merkezinde oturma birimleri incelendiğinde yetersiz sayıda oldukları ve birbirinden farklı tasarımlara sahip biçim yönünden estetik olmayan ve mimari dokunun uzağında olduğu görülmektedir. Tarihi doku ile uyumlu olan donatı elemanlarının ise az sayıda oldukları gözlemlenmiştir. Koruma altında bulunan mimari eserlerin bahçesinde ve çevresinde bulunan oturma birimlerinin bakımsız olmaları, gelişi güzel konumlandırılması buldukları mekânın görsel etkisini de zayıflatmaktadır (Resim 4.7).

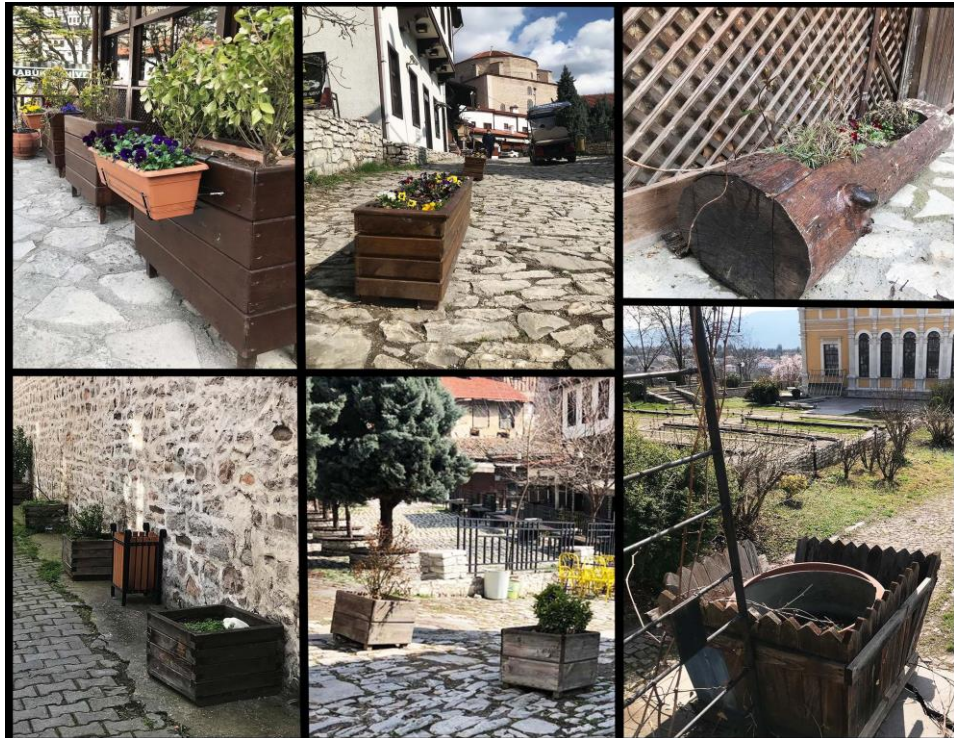
Resim4 7 Oturma elemanları (Orijinal, 2021)

Temizlik Elemanları: Kentin genelinde birbirinden farklı 12 adet çöp kutusu tasarımı mevcuttur. Temizlik elemanlarının bazıları aydınlatma elemanlarının direklerine yerleştirilmiş olması olası bir elektrik kaçağında güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır ve bu temizlik elemanlarının tarihi dokunun uzağında oldukları saptanmıştır. Tarihi dokunun yansıtıldığı ahşap ve metal malzemelerden tasarlanan temizlik elemanlarının ise kent genelinde az olması sebebiyle ortak bir dil bütünlüğünün sağlanamadığı görülmektedir. Safranbolu evlerini yansıtan tasarıma sahip temizlik elemanları ise estetik yönünden eksik oldukları görülmektedir. Tarihi mekanların içerisinde metal konteyner çöp kutuları ise hijyen bakımından zayıf oldukları saptanmıştır (Resim 4.8).

Resim4 8 Temizlik elemanları (Orijinal, 2021)

Çiçeklik ve Bitki Kapları: Kent genelinde çiçekliklerin ve bitki kaplarının tarihi doku ile uyumlu oldukları görülmektedir. Bazı çiçekliklerin ise dış etkenler sonucu deforme oldukları bakımlarının yapılmadığı saptanmıştır (Resim 4.9).

Resim4 9 Çiçeklik ve bitki kapları (Orijinal, 2021)

Sınırlayıcı Elemanlar: Sınırlayıcı elemanlar insanları, ağaçları, yapıları ve araçları korumak için oluşturulan kent donatı elemanlarıdır. İşlevselliklerinin yanı sıra uygulandıkları alan ile renk, doku ve malzeme bütünlüğünü de sağlamaları beklenir. Safranbolu tarihi kentinde ise bazı sınırlayıcı elemanların mimari doku ile uyumu görülse de bu bütünlüğün tüm kent düzeyinde devam ettirilmediği ve mevcut donatı elemanlarının da bakımsızlığı gözlemlenmektedir (Resim 4.10).

Resim4 10 Sınırlayıcı elemanlar (Orijinal, 2021)

Klimalar, Elektrik Panoları ve Yangın Dolapları: Klima dış üniteleri bina dış cephesine yerleştirilmemesi, başka çözüm yolu bulunamayan durumlarda ise alanın dokusuna uygun şekilde kamufle edilmesi gerekmektedir. Safranbolu tarihi kentinde ise klima üniteleri, elektrik panoları ve yangın dolapları mimari eserlerin değerleri gözetilmeksizin duvarlara monte edildiği görülmektedir. Elektrik panolarının bazılarında mekânın dokusuna uygun hale getirilmek için kahverengi boyalar ile renklendirildiği gözlemlenmektedir. Bazı elektrik panolarında ise üst kısımları dış etkenler gözetilerek tarihi mekânın binalarında kullanılan birbirine geçmeli tuğlalar ile örtüldüğü görülmektedir (Resim 4.11).

Resim4 11 Klimalar ve elektrik panoları (Orijinal, 2021)

Heykeller: Safranbolu tarihi kentinde turistlerin ilk olarak indikleri alanın karşısında safran çiçeği heykeli bulunmaktadır. Heykel estetik ve algılanabilme bakımından zayıf olduğu gözlemlenmektedir tarihi doku ile uyumu da yeterli değildir (Resim 4.12). Bir diğer heykellerin bulunduğu alan ise Eski Hükümet Konağı bahçesinde yer alan saat kulelerinden oluşan heykeller topluluğudur. Tarihi doku ile uyumsuz oldukları gözlemlenen heykeller buldukları alan itibari ile de yanlış konumlandırılmıştır (Resim 4.13).

Resim4 12 Safran çiçeği heykeli (Orijinal, 2021)

Resim4 13 Eski hükümet konağı bahçesi saat heykelleri (Orijinal, 2021)

4.2. Dubrovnik Kentinin Kent Donatı Elemanları Üzerinden Değerlendirilmesi

UNESCO DML ile 1979 senesinde Kültürel Miras kategorisinde koruma altına alınan Dubrovnik kenti yıl içerisinde bir milyondan fazla yerli ve yabancı turist ağırlamaktadır. Tarihi dokusu ve mimari yapıları ile bir bütün olarak ele alınması gereken kent donatı elemanlarının koruma altında bulunan Dubrovnik kenti özelinde kentsel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Resim 4.14’de Dubrovnik koruma alanları UNESCO DML’nde belirtilen sınırlara göre Google Earth üzerinde gösterilmiştir.

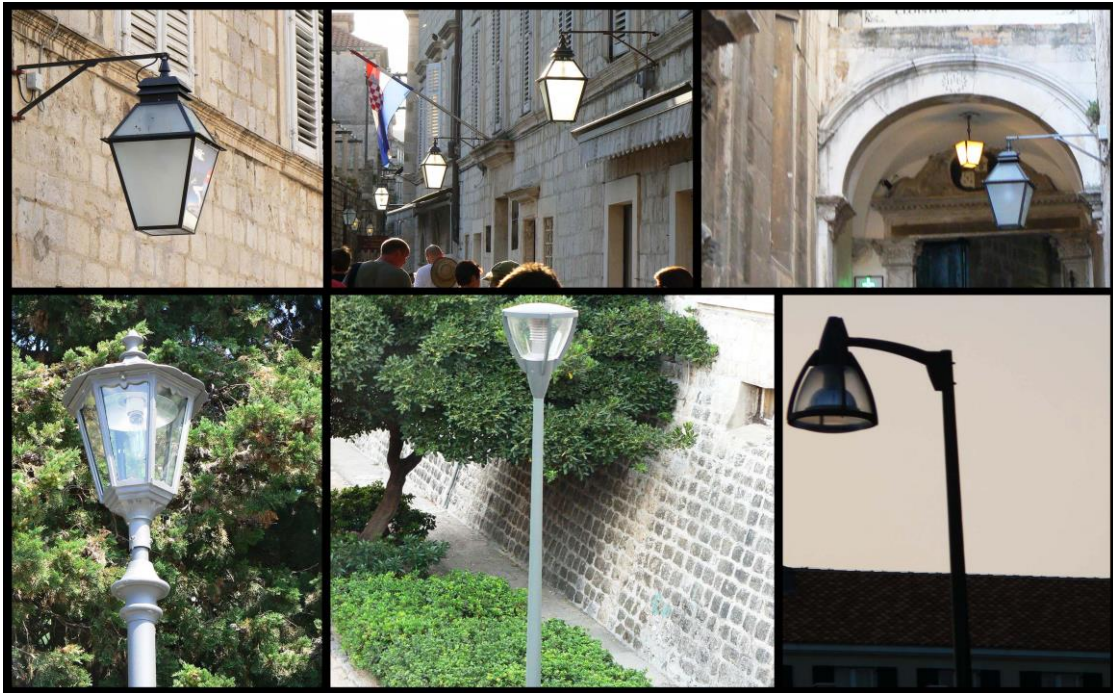
Resim4 14 Dubrovnik çalışma alanı (Unesco, 2021)

Geçici Kullanım Alanları: Yaya taşıt konforunu sağlayan geçici kullanım elemanları surlar içinde tarihi doku ile uyumlu olan kireç taşından oluşmaktadır. Surların dışında ise farklı taş zemin kaplamalarının kullanıldığı görülmektedir (Resim 4.15).

Resim4 15 Geçici kullanım elemanları (Orijinal, 2019)

Aydınlatma Elemanları: Tarihi kentin surlar içinde kalan bölgesinde ortak bir dil bütünlüğü sağlanarak, tarihi doku ile uygun tek tip aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Surların dışında kalan bölgede ise farklı tip aydınlatma elemanları ile karşılaşmaktayız (Resim 4.16).

Resim4 16 Aydınlatma elemanları (Orijinal, 2019)

İşaret ve Bilgilendirme Levhaları: İşaret ve bilgilendirme levhaları surlar içinde tarihi doku ile uyum içindedir ve ortak bir dile sahiptir, ayrıca dar sokaklara sahip olan kentin aydınlatma elemanlarına işlevsellik kazandırılarak reklam ve bilgilendirme levhaları olarak kullanıldığını görmekteyiz. (Resim 4.17). Surların dışında kalan koruma alanlarında ise kentin tarihi dokusu ile uyumlu olmayan işaret ve bilgilendirme levhaları görülmektedir, bazı donatı elemanlarının ise bakımsız olmaları, renk ve doku yönünden de koruma alanı ile uyumsuzluğu göze çarpmaktadır (Resim 4.18).

Resim4 17 Surların iç kısmında yer alan işaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2019)

Resim4 18 Surların dış kısmında yer alan işaret ve bilgilendirme levhaları (Orijinal, 2019)

Su Öğeleri: Tarihi kent alanında iki adet su öğesi bulunmaktadır. Bunlar; Küçük Onofrio ve Büyük Onofrio Çeşmeleridir. Tarihi dokunun birer yansıması olan bu tarihi çeşmeler günümüzde hala işlevlerini sürdürmektedirler. Çeşmelerin bakımsız ve hijyenik olmadıkları görülmektedir (Resim 4.19).

Resim4 19 Büyük Onofrio Çeşmesi ve Küçük Onofrio Çeşmesi (Orijinal, 2019)

Oturma Elemanları: Tarihi kentin surlar içinde kalan bölümünde turistler için mola alanlarının bulunmadığı tespit edilmiştir, oturma elemanlarının sadece cadde üzerinde bulunan kafe ve restoranlara ait olduğu görülmektedir. Dinlenmek için ise turistlerin merdiven basamaklarını kullandığı görülmüştür. Tarihi kentin surlar dışında kalan kısımlarında ise tarihi doku ile uyumlu taş veya mermer malzemelerden oluşturulmuş oturma elemanları bulunmaktadır. Yalnız bu kent donatı elemanlarından birkaçı estetik açıdan mimari doku ile uyumludur (Resim 4.20).

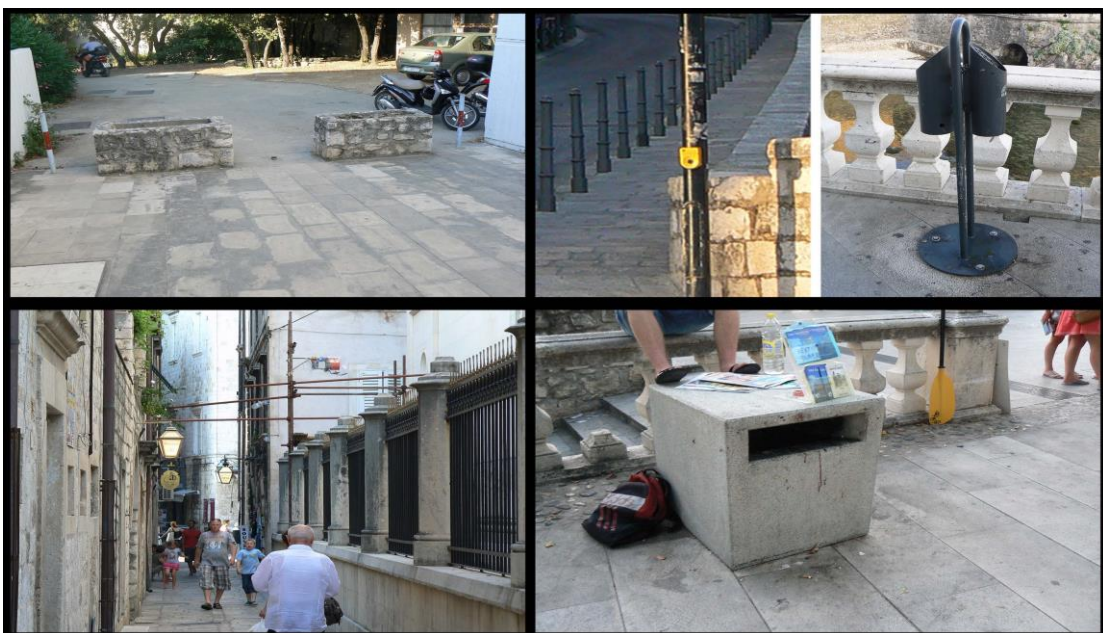
Resim4 20 Oturma elemanları (Orijinal, 2019)

Temizlik Elemanları: Tarihi kentin surlar içinde kalan kısmında renk ve doku olarak aynı tip ama tarihi doku ile uyumsuz olan temizlik elemanları kullanılmıştır. Hijyen bakımından ise zayıf oldukları gözlemlenmiştir. Kentin surları dışında kalan kısmında ise taş ve metal malzemelerden oluşturulmuş temizlik elemanları bulunmaktadır, bu taş yapıda olan donatı elemanları tarihi doku ile uyumlu olmasına karşın estetik bakımından ise zayıf kalmaktadır. Temizlik elemanlarının ise bakımsız ve hijyenik olmadıkları gözlemlenmektedir (Resim 4.21).

Resim4 21 Temizlik elemanları (Orijinal, 2019)

Sınırlayıcı Elemanlar: Sınırlayıcı elemanlar güvenlik işlevlerinin yanı sıra uygulandıkları ortam ile renk, doku, malzeme gibi özellikleriyle bir bütün içinde olmaları beklenir. Tarihi Dubrovnik kentinde ise sınırlayıcı elemanların genelinde buldukları tarihi doku ile uyumsuzlukları gözlemlenmiştir. Mevcut donatı elemanlarının ise bakımsızlıkları göze çarpmaktadır (Resim 4.22).

Resim4 22 Sınırlayıcı elemanlar (Orijinal, 2019)

Klimalar: Klima dış üniteleri bina cephelerine yerleştirilmemesi, eğer başka çözüm yolu bulunamıyorsa alanın dokusuna uygun kamufle edilmesi gerekmektedir. Tarihi Dubrovnik kentinde de klima ünitelerinin koruma alanında bulunan tarihi binaların değerleri gözetilmeksizin dış cephelere monte edildikleri görülmektedir (Resim 4.23).

Resim4 23 Klima dış üniteleri (Orijinal, 2019)

Heykeller: Tarihi kent için önemli yere sahip mimari heykeller bulunmaktadır. Bunlar Orlando Sütunu (Resim 4.24), şair Ivan Gundulic (Resim 4.25) ve Dubronik'in Shakespear'i Marin Drzic heykelleridir (Resim 4.26). Heykeller günümüze kadar iyi muhafaza edilmiştir. Konumlandırıldıkları yerler bakımından algılanabilir olmaları, biçim, estetik ve doku yönünden de tarihi doku ile uyumlu oldukları görülmektedir.

Resim4 24 Orlando sütunu (Aytepe, 2021)

Resim4 25 Ivan Gundulic heykeli (Gezialemi, 2021)

Resim4 26 Marin Drzic (Gezialemi, 2021)

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kent donatı elemanları, kentin kimliğini yansıtan somut öğelerdir. Kent donatıları kullanıldıkları alanların tarihi dokusu ile bağdaşmaları gereken fiziki materyallerdir. Kullanılan kent donatı elemanları, uygulandıkları alanların sosyal kültürel yapısı ile örtüşmeleri durumunda, orada yaşayan insanlar üzerinde psikolojik rahatlık sağladıkları ve aidiyet hissini güçlendirdiği bilinmektedir. Bu nedenle kent donatı elemanları tasarlanırken işlevsel, estetik ve ergonomik olmalarının yanında buldukları alanın tarihi dokusu ile de uyumlu olmaları göz önünde bulundurulmalıdır.

Kent donatı elemanları uygulandıkları mekânların kimliğine doğrudan etki etmektedir. Hatalı veya yanlış seçilmiş kent donatı elemanları görsel kirlilik ve kargaşaya neden olmaktadır.

Kent ve kent donatıları birbirlerinin yansıması olmalıdır. Bu sebeplerden dolayı özellikle tarihi kent ve mekânlarda kent donatılarının önemi daha fazla anlam kazanmaktadır. Tarihi mekânlar hem gelecek nesillere aktarılabilmesi için sürdürülebilir kültürel miras, hem de sürdürülebilir turizm açısından önemli bir yere sahiplerdir.

Bu çalışmanın araştırma konusu olan Safranbolu ve Dubrovnik kentleri, UNESCO DML ile kayıt altına alınmış Kültürel Miraslardır. Her iki tarihi kent de yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı durumundadır. Safranbolu tarihi kenti Ülkemizde kent ölçeğinde korunan ilk örnek olması hasebiyle “Korumanın Başkenti” unvanını almıştır.

Bu gerekçeler doğrultusunda bu tez çalışmasında UNESCO Dünya Miras Listesi ile koruma altında bulunan Safranbolu ve Dubrovnik tarihi kentleri kent donatı elemanları özelinde incelenmiştir.

Yapılan araştırma ve incelemeler sonunda birtakım verilere ulaşmak mümkün olmuştur.

Dubrovnik kenti UNESCO ile koruma altında bulunan surlar içi ve surların dışı kısmı olarak iki yönlü olarak ele alınmıştır. Uygulanan kent donatı elemanları tasarım kriterleri bağlamında tarihi doku ile uyumlulukları incelenmiştir. Tablo 1 ve Tablo 2’de kent donatı elemanlarının uygulandıkları alan ile uyumları olumlu ya da olumsuz olarak belirtilmiştir. Dubrovnik tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları şu şekildedir:

Dubrovnik Kent Donatı Elemanları (Surların Dışı)	İşlevsellik	Estetik	Bıçım	Malzeme	Renk ve Doku	Algılanabilirlik
Geçici Kullanım Elemanları	+	-	+	-	-/+	+
Aydınlatma Elemanları	+	-	-/+	-	-	-
İşaret ve Bilgilendirme Levhaları	+	-	-	-	-	-
Oturma Elemanları	+	-/+	-/+	+	+	+
Temizlik Elemanları	+	-	-	-/+	-/+	-
Sınırlayıcı Elemanlar	+	-/+	-	-/+	-/+	-

Tablo 1 Dubrovnik tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları (surların dışı)

Dubrovnik Kent Donatı Elemanları (Surların İçi)	İşlevsellik	Estetik	Biçim	Malzeme	Renk ve Doku	Algılanabilirlik
Geçici Kullanım Elemanları	+	+	+	+	+	+
Aydınlatma Elemanları	+	+	+	+	+	+
İşaret ve Bilgilendirme Levhaları	+	+	+	+	+	+
Su Öğeleri	+	+	+	+	+	+
Oturma Elemanları	-	-	-	-	-	-
Temizlik Elemanları	+	+	+	+	+	+
Sınırlayıcı Elemanlar	+	-	-	-	-	-
Klimalar ve Panolar	+	-	-	-	-	-
Heykeller	+	+	+	+	+	+

Tablo 2 Dubrovnik tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları (surlar içi)

Safranbolu kentinin UNESCO ile koruma altında bulunan alanları ele alınmıştır. Uygulanan kent donatı elemanları tasarım kriterleri bağlamında tarihi doku ile uyumlulukları incelenmiştir. Tablo 3’de kent donatı elemanlarının uygulandıkları alan ile uyumları olumlu ya da olumsuz olarak belirtilmiştir. Safranbolu tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları şu şekildedir:

Safranbolu Kent Donatı Elemanları	İşlevsellik	Estetik	Biçim	Malzeme	Renk ve Doku	Algılanabilirlik
Geçici Kullanım Elemanları	+	-	-	+	-/+	+
Aydınlatma Elemanları	+	-	-	-	-	-
İşaret ve Bilgilendirme Levhaları	+	-	-	-	-	-
Su Öğeleri	+	-	-	-	-	-
Oturma Elemanları	+	-	-	+	+	-/+
Temizlik Elemanları	+	-	-	-	-	-
Çiçeklik ve Bitki Kapları	+	-	-	+	+	+
Sınırlayıcı Elemanlar	+	-/+	-	-/+	-/+	-/+
Klimalar ve Panolar	+	-	-	-	-	-
Heykeller	+	-	-	-	-	-

Tablo 3 Safranbolu tarihi kenti için yapılan araştırma sonuçları

Safranbolu tarihi kenti, kent dokusuna uygun kent donatıları bakımından zayıf kalırken, Dubrovnik tarihi kenti de tasarımsal bütünlük bakımından zayıf kaldığı görülmüştür. Her iki çalışma alanında yukarıda belirtilen kriterlere göre şu sonuçlara varılmıştır;

1. **Geçici kullanım alanları;** Safranbolu genelinde Arnavut kaldırımlarının bakımsız ve bozulan kısımların ise farklı taş dokular ile kaplandığı gözlemlenmektedir. Dubrovnik surlar içi genelinde ise tarihi doku korunmuş bozulan alanlar ise mevcut kireç taşı ile tekrardan restore edilmiştir. Surların dışında kalan alanlarda ise farklı taş kaplamalar kullanılmıştır.
2. **Aydınlatma elemanları;** Safranbolu kentinde dağınık ve ortak bir dilden yoksun olarak gelişigüzel yerleştirilmiştir, Dubrovnik kentinde ise surlar içinde ortak bir dile sahip olan ve kentin kimliğini yansıtan donatı elemanları kullanılırken, surların dışında kalan koruma alanlarında ise farklı donatı elemanları kullanılmıştır.
3. **İşaret ve bilgilendirme levhaları;** Safranbolu kentinde yer yer tarihi dokuya uygun ahşap malzemelerden kullanıldığı görülse de kent genelinde bu dil bütünlüğü sağlanamamıştır. Dubrovnik kentinde ise; surların iç kısmında kalan koruma alanında tarihi doku ve konseptte uygun işaret ve bilgilendirme levhaları kullanıldığı görülse de surların dışında kalan kısımlarda bu ortak dilden uzaklaşıldığı farklı renk, doku ve malzemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.
4. **Su öğeleri;** Safranbolu kent özelinde tarihi dokudan uzak, bakımsız ve hijyenik olmadıkları görülmüştür. Dubrovnik kentinde ise tarihi çeşmeler ilk günkü gibi bakımlı ve sadık kaldıkları görülmekte yalnız hijyen bakımından bu çeşmelerinde yetersiz oldukları tespit edilmiştir.
5. **Oturma elemanları;** Safranbolu kentinde oturma elemanlarının tarihi dokudan uzak bakımsız ve sayı bakımından yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Dubrovnik kentinde ise; oturma elemanları bulunmamaktadır gelen turistlerin mola için mevcut merdiven basamaklarında dinlendikleri görülmektedir. Mevcut oturma alanları ise sadece kafe ve restoranların önünde bulunmaktadır bu donatı elemanlarının da tarihi doku ile uyumlu olmadıkları tespit edilmiştir.
6. **Temizlik elemanları;** Safranbolu kentinde temizlik elemanları birçok farklı modelde ve tarihi doku ile uyumsuz oldukları tespit edilmiştir. Dubrovnik

kentinde ise; surların iç kısmında kalan alanda tek tip ortak dil bütünlüğüne sahip donatı elemanlarının olduğu görülse de surların dışında kalan alanda bu dil bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir.

7. **Çiçeklik ve bitki kapları;** Safranbolu kentinde tarihi doku ile uyumlu oldukları gözlemlenmektedir, yalnız bazı donatı elemanlarının bakımsız ve işlevlerini yitirdiklerini görmekteyiz. Dubrovnik kentinde ise çiçeklik ve bitki kapları yönünden oldukça zayıf olduğunu surların iç kısmında örneklerine rastlanmadığını, dış kısımda ise sadece ağaçların olduğu özel çiçek ve bitki kaplarının bulunmadığı tespit edilmiştir.
8. **Sınırlayıcı elemanlar;** Safranbolu kentinde yer yer tarihi doku ile uyumu gözlenirken kent genelinde ise bu ortak dil bütünlüğünün sağlanamadığı görülmektedir. Dubrovnik kentinin de sınırlayıcı elemanların tarihi doku ile uyumu bakımından zayıf olduğunu, doku ile uyumlu olan donatı elemanlarının ise bakımsız oldukları tespit edilmiştir.
9. **Klimalar, elektrik panoları ve yangın dolapları;** Safranbolu kent genelinde dış cepheye mümkün olduğunca konumlandırılmaması gereken donatı elemanlarının gizlenmediği ve mimari eserlerin değerleri gözetilmeksizin duvarlara monte edildikleri tespit edilmiştir. Dubrovnik kentinde de aynı şekilde bu donatı elemanlarının gizlenmediği ve binaların dış cephesine monte edildikleri tespit edilmiştir.
10. **Heykeller;** Safranbolu kentinde estetik ve algılanabilir olma yönünde zayıf oldukları görülmüştür. Dubrovnik kentinde ise heykellerin mimari bütünlüğü bozmadıkları, estetiklik ve biçim yönünden tarihi kente uygun oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4’de Safranbolu ve Dubrovnik tarihi kentlerinin kent donatı elemanları bakımından tarihi doku ile uyumlulukları tasarım kriterleri bağlamında olumlu ya da olumsuz olarak belirtilmiştir.

	İşlevsellik		Estetik		Biçim		Malzeme		Renk ve Doku		Algılanabilirlik	
	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>
Tarihi Kent Adı: Safranbolu: <i>S</i> Dubrovnik: <i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>	<i>S</i>	<i>D</i>
Geçici Kullanım Elemanları	+	+	-	-/+	-	+	+	-/+	+	-/+	-	+
Aydınlatma Elemanları	+	+	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-	-/+
İşaret ve Bilgilendirme Levhaları	+	+	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-	-/+
Su Öğeleri	+	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
Oturma Elemanları	+	-	-	-/+	-	-/+	+	-/+	-/+	-/+	-	-/+
Temizlik Elemanları	+	-/+	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-	+	-	+
Çiçeklik ve Bitki Kapları	+		-		-		+		+		+	
Sınırlayıcı Elemanlar	+	+	-/+	-	-	-	-/+	-	-/+	-	-/+	-
Klimalar ve Panolar	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Heykeller	+	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+

Tablo 4 Safranbolu ve Dubrovnik Tarihi Kentleri İçin Yapılan Araştırma Sonuçları

Hem sürdürülebilir miras hem de sürdürülebilir kültür turizmi hedeflerine ulaşmada kent donatı elemanlarının önemli bir rolü olduğu gerçektir. Başarılı örneklerinin verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerden başlayarak bu konuda uzman şehir plancıları, üniversitelerin ilgili organları, mimarlar ve yöre halkının da kent donatı elemanlarından beklentileri tespit edilmelidir. Bu tespit sonuçları bilimsel araştırmalar eşliğinde, uygun kent donatı elemanlarının ayrı bir başlıkla ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akay, B. (2021, 02 15). *Euronews*. tr.euronews Web Sitesi:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Akkanat, O. (2021, 02 15). *Euronews*. tr.euronews:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Akkuş, U. (2015, 05 30). *Gezen Kelebek*. <http://gezenkelebek.com/>:
<http://gezenkelebek.com/incekaya-su-kemeri-safranbolu/> adresinden alındı
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Yeri Ve Yeni Bir Aday Önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 9-1*, 81-105.
- Aksu, Ö. V. (2012). Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar. *İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SANAT VE TASARIM DERGİSİ*, 375.
- Aksu, Ö. V., Demirel, Ö., & Bektaş, N. (2011). Trabzon Kenti İlköğretim Okul Bahçelerinde Donatı Elemanları Üzerine Bir Araştırma. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 243-254.
- Alamy. (2021). *Minceta Kulesi*. tarihiolaylar Web Sitesi:
<https://www.tarihiolaylar.com/galeriler/game-of-thrones-sahnelerinin-cekildigi-muhtesem-tarihi-yerler-ve-o-yerlerde-cekilmis-sahneler-214> adresinden alındı
- Alex. (2016, 11 18). *Bigbelly's Talking Trash Cans*. digital.hbs Web Sitesi:
<https://digital.hbs.edu/platform-rctom/submission/bigbellys-talking-trash-cans/> adresinden alındı
- Alexey Zalivatsky. (2021). *Yantarny sahilinde dalga şeklinde bir tezgah*. userapi Web Sitesi: <https://sun9-41.userapi.com/c850420/v850420207/1206bb/OKaqDRmUL2k.jpg> adresinden alındı
- Altaş, M. (2021, 02 15). *uronews*. tr.euronews Web Sitesi:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2019, 03 13). *'Tarihi Tabakhane Bölgesi' restore edilmeyi bekliyor*. <https://www.hurriyet.com.tr/>: <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/tarihi-tabakhane-bolgesi-restore-edilmeyi-bekliyor-41147324> adresinden alındı
- Arcan, E. F., & Evcı, F. (1999). *Mimari Tasarıma Yaklaşım*. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.
- Arslan, Z. (2014, 09 30). *Azgezmiş*. Azgezmiş Web Sitesi:
<https://www.azgezmis.com/lizbon/> adresinden alındı

- Asatekin, M. (1975). Postural and Physiological Criteria for Seating: A Review. *ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ*, 55-83.
- Aslan, M. F. (2021, 02 15). *euronews*. tr.euronews Web Sitesi:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Aydoğdu, H. (2017). *KENTSEL DONATI ELEMANLARININ*. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilimdalı.
- Aytepe, U. H. (2021, 03 2021). *ugurhalilaytepe.blogspot*.
<http://ugurhalilaytepe.blogspot.com/>:
<http://ugurhalilaytepe.blogspot.com/2012/09/evliya-celebenin-giremedigi-sehir.html> adresinden alındı
- Ayyıldız , S. (1996). *Akçaabat geleneksel konutları ve K.T.Ü. lojmanlarındaki yaşama mekanlarının "Ferahlık" faktörü açısından incelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Balta , S., & Atik, M. (2019). Dünya Mirası Kırsal Kültürel Peyzajları ve Selge Tarım Terasları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 63-76.
- Bayazit, N. (2001). *ÇAĞDAŞ BİR YAŞAM İÇİN KENT MOBİLYALARI*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü.
- Benevolo , L., & Niven, N. (1995). Avrupa Tarihinde Kentinler. *Son Elli Yılda Avrupa Kentinin Yenilenişi*, 235-247.
- Cambaz, M. (2019, 03 15). *Rags Haber*. ragshaber.wordpress Web Sitesi:
<https://ragshaber.wordpress.com/2019/03/15/358-yillik-koprulu-mehmet-pasa-camii-yeniden-kullanima-acildi/> adresinden alındı
- Canbulat, İ. (2013, 02 19). *gulevisafranbolu*. gulevisafranbolu.wordpress Web Sitesi:
<https://gulevisafranbolu.wordpress.com/2013/02/19/eskicami-gazi-suleyman-pasa-camisi-safranbolu/> adresinden alındı
- Croatiareviews. (2021, 01 18). *Bokar Tower (Dubrovnik)*. croatiareviews Web Sitesi:
<https://croatiareviews.com/culture-and-heritage/bokar-tower> adresinden alındı
- Çağdaş, S. (2021, 02 15). *euronews*. tr.euronews:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Çankaya, B. (2017, 06 11). *Bursa Cumalıkızık Köyü Gezilecek Yerler*. seyahatimgeldi Web Sitesi: <https://www.seyahatimgeldi.com/cumalikizik-gezisi/> adresinden alındı
- Çelikkaya, N. (2018, 08 08). *Journavel*. Journavel Web Sitesi:
<https://www.journavel.com/hirvatistan/> adresinden alındı

- Dascalu, D. M. (2011). *Landscape Effects of Urban Furniture Textures*. Cluj: Bulletin UASVM Horticulture.
- Demirci, H. (2021, 02 15). *euronews*. tr.euronews Web Sitesi:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Dermencioğlu, M. (2021, 02 15). *Pamukkale Hierapolis Mİlli Parkı*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Doğan, Ş. (2016, 01 22). *Rektör'ün Sarayı*. sahindogan Web Sitesi:
<https://www.sahindogan.com/dubrovnik-gezi-rehberi/sony-dsc-1291> adresinden alındı
- Doğan, Ş. (2016, 01 22). *Sponza Palace*. sahindogan Web Sitesi:
<https://www.sahindogan.com/dubrovnik-gezi-rehberi> adresinden alındı
- Dönmez, A. (2021, 02 15). *Ksantos Antik Kenti*. tr.euronews Web Sitesi :
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Dubrovnik travel. (2021, 02 14). *Ploce Gate*. dubrovnik-travel Web Sitesi:
<https://www.dubrovnik-travel.net/ploce-gate/> adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 06). *Church of Holy Savior*. Dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/holy_saviour_church.htm adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 06). *DubrovnikCityWalls*. Dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/dubrovnik_city_walls.htm adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *Fortress Lovrijenac*. Dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/fortress_lovrijenac.htm adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *Minceta Tower*. Dubrovnikcity:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/minceta_fortress.htm adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *Orlando Column*. dubrovnikcity:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/orlando_column.htm adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *Revelin Kalesi*. Dubrovnikcity:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/fortress_revelin.htm adresinden alındı

- Dubrovnikcity. (2021, 02 06). *Sponza Palace* . Dubrovnik City Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/sponza_palace.htm
 adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *St. Blasius Kilisesi*. Dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/st_blaise_church.htm
 adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *St. John Fortress*. Dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/st_john__fortress.htm
 adresinden alındı
- Dubrovnikcity. (2021, 02 07). *The fortress Bokar*. dubrovnikcity Web Sitesi:
https://www.dubrovnikcity.com/dubrovnik/attractions/bokar_fortress.htm
 adresinden alındı
- Durmuş, Ç. (2008). *İSTANBUL KENT MOBİLYALARI ÜZERİNE BİR*. İstanbul :
 YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ.
- Düzenli, T., Alpak, E. M., Çiğdem, A., & Tarakcı, E. (2018). The Effect of Studios on Learning in Design Education. *Journal of History Culture and Art Research* 7(2), 191-204.
- Dünya Mirası Gezginleri Derneği* . (2021, 01 13). Dünya Mirası Gezginleri Derneği Web Sitesi : <https://www.worldheritagetravellers.com/dunya-mirasi-secilmekriterleri/#:~:text=%20D%C3%BCnya%20Miras%C4%B1%20Se%C3%A7ilmekriterleri%20%201%20Kriterler.,%C3%A7ok%20titiz%20bir%20inceleme%20ge%C3%A7irildikten%20sonra...%20More%20> adresinden alındı
- Düzenli , T., Mumcu, S., & Çiğdem, A. (2018). Peyzaj Mimarlığı Eğitiminde Oturma Donatısı Tasarımı: KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümü Örneğinde İncelenmesi. *NWSA Dergisi* 13 , 126-134.
- Düzenli, T., Alpak, E. M., & Tarakcı, E. E. (2018). Open Space in the Context of Spatial Organization. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, cilt.9, sa.32, 1188-1201.
- Düzenli, T., Yılmaz, S., & Alpak, E. M. (2017). The Effects of Model Making on Design and Learning in Landscape Architecture Education. *Eurasian Journal of Educational Research*, 121-134.
- Ebert, R. (2015). *Fransiskan Manastırı Kulesi, Dubrovnik, Hırvatistan*. encirclephotos Web Sitesi: <https://www.encirclephotos.com/image/franciscan-monastery-tower-in-dubrovnik-croatia/?gal=18544&pos=5> adresinden alındı
- ERKAN , Y. K. (2015, 7 11). *biamag cumartesi* . bianet.org:
<https://bianet.org/biamag/toplum/165945-unesco-dunya-miras-listesi-nedir>
 adresinden alındı

- Erteş, D. G. (2007). *Yapısal Özelliklerin Endüstri Ürünleri Tasarımına Etkileri*. İstanbul Teknik Üniversitesi: Doktora Tezi.
- Furkan, H. (2021, 02 15). *Nemrut Dağı*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Gezi Evreni. (2020, 01 26). *Dubrovnik Surları*. gezievreni Web Sitesi: <https://gezievreni.com/dubrovnik-gezilecek-yerler/> adresinden alındı
- Gezialemi. (2021, 03 25). *Gezialemi*. gezialemi Web Sitesi: <http://www.gezialemi.com/GeziAyrinti.asp?ID=942&SAYFA=2> adresinden alındı
- Geziyor, H. (2019, 07 11). *Bir Ortaçağ Klasığı*. gezialemi Web Sitesi: <http://www.gezialemi.com/GeziAyrinti.asp?ID=942&SAYFA=2> adresinden alındı
- Güner, E. (2015). *Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları Sultan Ahmet Meydanı Örneği*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Güner, E. (2015). *KENT KİMLİĞİ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KENT MOBİLYALARI SULTANAHMET MEYDANI ÖRNEĞİ*. AREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ: Yüksek Lisans Tezi.
- Gür, Ö. Ş. (1996). *Mekan Örgütlenmesi*. Trabzon: Gür Yayıncılık.
- Güremen, L. (2011). Kent Kimliği ve Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 254-291.
- Gürun, E. (2014). *Bergama çok katmanlı peyzaj alanı*. tr.euronews: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Gürün, B. E. (2021, 02 15). *Efes Antik Kenti*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Hakangeziyor. (2018, 06 29). *Bir Orta Çağ Klasığı Dubrovnik*. Gezialemi: <http://www.gezialemi.com/GeziAyrinti.asp?ID=942&SAYFA=2> adresinden alındı
- Hakangeziyor. (2018, 06 29). *Bir Orta Çağ Klasığı Dubrovnik*. Gezialemi: <http://www.gezialemi.com/GeziAyrinti.asp?ID=942&SAYFA=2> adresinden alındı
- Hellier, G. (2021). *Cupid's Span*. afar Web Sitesi: <https://www.afar.com/places/rincon-park-san-francisco> adresinden alındı

- İkikapılıhan. (2015, 05 10). *Barcelona yaya kaldırımları*. İkikapılıhan Web Sitesi:
<https://ikikapilihan.com/2015/06/15/barcelona/> adresinden alındı
- Ishwaran, N. (2004). International Conservation Diplomacy And The World. *Journal of International Wildlife Law & Policy*.
- İstenci , H. (2019, 08 06). *İstenci*. İstenci Web Sitesi:
<https://www.istenci.com/2019/06/cinci-han.html> adresinden alındı
- İstenci, H. (2019, 6 16). *İstenci*. İstenci Web Sitesi:
<https://www.istenci.com/2019/06/safranbolu-tarihi-saat-kulesi.html> adresinden alındı
- Jarvis, D. (2021). *Abu Simbel*. britannica Web Sitesi:
<https://www.britannica.com/place/Abu-Simbel> adresinden alındı
- Jasta, M. (2019, 04 26). *homecrux*. homecrux Web Sitesi:
<https://www.homecrux.com/elios-smart-public-bench-by-citysi/121708/> adresinden alındı
- Jokilehto, J. (1999). *History of Architectural Conservation*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Karabük Valiliği*. (2021, 02 03). Karabük Valiliği Web Sitesi:
<http://www.karabuk.gov.tr/safranbolu> adresinden alındı
- Khathuria, A. (2021, 01 18). *Marble Handicrafts*. ajaymarbles Web Sitesi:
<http://ajaymarbles.com/marble-handicrafts.php> adresinden alındı
- Kılınç, S. (2021, 02 15). *Afrodosias*. tr.euronews Web Sitesi:
<https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Kın, R. E. (2007). *Tasarımda Doku Kavramı ve İşlevselliği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Korkut, A. B., Şişman, E. E., & Özyavuz, M. (2010). *Peyzaj Mimarlığı*. İstanbul: Verda Yayıncılık.
- Kösebay, Y. E. (2019, 07 08). Unesco Dünya Mirasına Nasıl Başvuru Yapılır. (G. Pulhan, Röportaj Yapan)
- Kumbaracıbaşı, C. (1991, 5 29/31). Kent, Estetik, Ankara “2000’li Yıllar için Ankara Kenti’nin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Ne Olmalıdır?”. *Peyzaj Mimarlığı Derneği Sempozyum Bildirileri Ortak Yayını*, s. 65-67.
- Kurdoğlu, B. Ç., Bayramoğlu , E., & Kurt Konakoğlu, S. S. (2018). KAMPÜSLERDE YAYA VE BİSİKLET YOLLARINA UYGUN SÜRDÜRÜLEBİLİR DONATI TASARIM KRİTERLERİ. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)* , 3 (2), 493-502.

- Kuşçuoğlu, G. Ö., & Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 58-67.
- KUŞÇUOĞLU, G. Ö., & TAŞ, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 61-64.
- Luminexence. (2021). *TECHNOLOGICAL TREE*. luminexence Web Sitesi : <https://www.luminexence.com/lotus-collection/> adresinden alındı
- Maddadi, J. (2021). *Chiave Cycle Stand*. artformurban Web Sitesi: <https://www.artformurban.co.uk/chiave-cycle-stand.html> adresinden alındı
- MarvinV. (2021). *Dubrovnik eski şehir içinde eski Rönesans çeşmesi*. fr.dreamstime Web Sitesi: <https://fr.dreamstime.com/photo-stock-vieille-fontaine-renaissance-%C3%A0-l-int%C3%A9rieur-vieille-ville-dubrovnik-image31507320> adresinden alındı
- Milâ, J. E. (2021). *Stone bench*. fibrebeton Web Sitesi: <https://fibrobeton.com.tr/urunler-escofet-19#gallery2-1> adresinden alındı
- Notthehawk. (2012, 04 28). *Sapan Bank*. imgur Web Sitesi: <https://imgur.com/gallery/hGIYC> adresinden alındı
- Nuriler, D. (2018, 01 30). *OSMANLI'NIN DUBROVNIK'İ*. davutnuriler Web Sitesi: <http://davutnuriler.com/dubrovnik/> adresinden alındı
- Oers, R. (2010). Managing cities and the historic urban landscape initiative – an introduction. *Managing Historic Cities*, 7-17.
- Önlü, N. (2010). TASARIMDA YARATICILIK VE İŞLEVSELLİK. *Dergipark*, 87-87.
- Özer , S., Aklıbaşında, M., & Zengin, M. (2010). Erzurum Kenti Örneğinde Kullanılan Kuşatma Elemanlarının Kent İmajı Üzerindeki Etkileri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 123-130.
- Özgeriş , M. (2018). Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Dokusu Yönünden Değerlendirilmesi: Erzurum İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 561-574.
- Özler, A. (2018, 07 28). *Arkeolojik Haber*. Arkeolojik Haber Web Sitesi: [https://www.arkeolojikhaber.com/haber-safranbolu-unesco-dunya-mirasi-kalici-listesindeki-tek-kentimiz-15162/](https://www.arkeolojikh Haber.com/haber-safranbolu-unesco-dunya-mirasi-kalici-listesindeki-tek-kentimiz-15162/) adresinden alındı
- Öztürk, A. İ. (2021, 02 15). *Selimiye camii ve kulliyesi*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı
- Perçin, M. H. (2021, 01 16). *Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri*. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri Web Sitesi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/61576/mod_resource/content/1/14.

%20B%C3%B6l%C3%BCm-
%20Kentsel%20donat%C4%B1%20elemanlar%C4%B1.%20.pdf#:~:text=Kentsel%20donat%C4%B1%20elemanlar%C4%B1%2C%20tan%C4%B1mlay%C4%B1c%C4%B1%2C%20belirleyici,fiziksel%20 adresinden alındı

Pikist. (2021). *Londra Aydınlatma Elemanı*. pikist Web Sitesi: <https://www.pikist.com/free-photo-xyeom/tr> adresinden alındı

Pikist. (2021). *Londra Telefon Kulübesi*. pikist Web Sitesi: <https://www.pikist.com/free-photo-sxjtj/tr> adresinden alındı

Rodwell, D. (2007). *Conservation and Sustainability in Historic Cities*. London: Blackwell Publishing.

Safranbolu Belediyesi. (2021, 02 04). Safranbolu Belediyesi Web Sitesi : <https://www.safranbolu.bel.tr/safranbolu-turizm/kaymakamlar-muze-evi> adresinden alındı

Safranbolu Belediyesi. (2021). *Kaymakam müze evi*. safranbolu Web Sitesi: <https://www.safranbolu.bel.tr/safranbolu-turizm/kaymakamlar-gezi-evi> adresinden alındı

Safranbolu Belediyesi. (2021, 02 04). *Safranbolu Belediyesi*. Safranbolu Belediyesi Web Sitesi: <https://www.safranbolu.bel.tr/safranbolu-turizm/yoruk-koyu> adresinden alındı

Seyhoğlu, R. (2021, 02 15). *Hattuşa Hitit Başkenti*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı

Seyyahdefteri. (2021). *Safranbolu Yörük Köyü*. seyyahdefteri Web Sitesi: <https://seyyahdefteri.com/tarihten-gunumuze-ulasan-safranbolu-safranbolu-gezi-rehberi/> adresinden alındı

Shigeru, U. (2021). *caz standardı sıfatını taşıyan bir bank*. roppongihills Web Sitesi: https://www.roppongihills.com/en/facilities/publicart_design/ adresinden alındı

Suer, M. M. (2008, 06 27). *Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri Kültür Peyzaj Alanı*. whc.unesco Web Sitesi: <http://whc.unesco.org/en/documents/136320> adresinden alındı

Şatır, S. (2016). Sürdürülebilir Kentsel Mekanlar ve Kent Mobilyaları. *Tasarım+Kuram*, 1-17.

Şentürer, A. (1995). *Mimaride Estetik Olgusu*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı*. (2021, 02 03). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi: <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-158335/tarih-icinde-safranbolu.html> adresinden alındı

- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı* . (2021, 02 03). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesi: <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-157524/tarihi-yapilar.html> adresinden alındı
- T.C KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI* . (2021, 1 12). T.C KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI Web Sitesi : <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html> adresinden alındı
- Tatilfora. (2021, 01 12). *Karabük Gezi Rehberi*. Tatilfora Web Sitesi: <https://www.tatilfora.com/turkiye/karabuk> adresinden alındı
- Thomas, L., Middleton, J., & Phillips, A. (2003). *Guidelines for Management Planning of Protected Areas*. İngiltere: Best Practice Protected Area Guidelines Series .
- Tiffany, B., & Tiffany, R. (2021). *Spirit Song Teak Bench*. thegreenhead Web Sitesi: <https://www.thegreenhead.com/2016/03/spirit-song-teak-bench.php?prv=1> adresinden alındı
- Toylor, K., & Lennon, J. (2012). *Managing Cultural Landscapes*. London: Routledge.
- traveltourismblog. (2021). *Lovrijen kalesi*. traveltourismblog Web Sitesi: <http://www.traveltourismblog.com/dubrovnik-tourist-destination-in-adriatica.php> adresinden alındı
- Tricoire, A. (2017, 11 22). *Twist tezgah*. homecrux Web Sitesi: <https://www.homecrux.com/botanical-twist-bench-alexis-tricoire-tf-urban/87751/> adresinden alındı
- Turan , Ş. (2013). Hırvatistan Cumhuriyeti'nin Dalmaçya sahillerinde tarihî bir liman şehri. *TDV İslam Ansiklopedisi* (s. 542-544). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Türkiye Kültür Portalı* . (2012, 12 29). Türkiye Kültür Portalı Web Sitesi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/karabuk/gezilecekyer/koprulu-mehmet-pasa-cami> adresinden alındı
- Unesco. (2009). *whc.unesco*. whc.unesco Web Sitesi: <https://whc.unesco.org/en/activities/560/> adresinden alındı
- UNESCO. (2011). Preparing World Heritage Nominations. I. I. UNESCO içinde, *Preparing World Heritage Nominations* (s. 135). World Heritage.
- UNESCO. (2019, 11 6). *World Heritage List*. whc.unesco Web Sitesi: <http://whc.unesco.org/en/list/> adresinden alındı
- Unesco. (2021, 03 24). *Old City of Dubrovnik*. whc.unesco web sitesi: https://whc.unesco.org/en/list/95/multiple=1&unique_number=2315 adresinden alındı
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu*. (2021, 01 14). UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Web Sitesi : <https://www.unesco.org.tr/pages/161/177> adresinden alındı

UNESCO WHC. (2021, 01 13). *World Heritage Information Kit*. whc.unesco Web Sitesi: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf> adresinden alındı

Ürün , Ş. (2016). *DÜNYA KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN KORUNMASINA DAİR*. ANKARA.

Vbenzeri. (2020, 08 14). *ÇEVRECI KENT MOBİLYALARI*. vbenzeri Web Sitesi: <https://www.vbenzeri.com/tasarim/cevreci-kent-mobilyalari-geri-donustur-tasarla-kullan> adresinden alındı

Velioglu, Y. (2021, 02 15). *Kapadokya*. tr.euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/gezi/2021/02/15/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi> adresinden alındı

Vitra. (2021, 01 18). *Vbenzeri*. Vbenzeri Web Sitesi: <https://www.vbenzeri.com/tasarim/cevreci-kent-mobilyalari-geri-donustur-tasarla-kullan> adresinden alındı

Vondom. (2017, 06 06). *3 DAYS OF DESIGN*. vondom Web Sitesi: <https://www.vondom.com/3-days-of-design/> adresinden alındı

wallsofdubrovnik. (2021). *Aziz Jhon Kalesi*. wallsofdubrovnik Web Sitesi: <https://www.wallsofdubrovnik.com/dubrovnikwalls-forts-gates-entrances/> adresinden alındı

wallsofdubrovnik. (2021). *Pile Kapısı*. wallsofdubrovnik Web Sitesi: <https://www.wallsofdubrovnik.com/dubrovnikwalls-forts-gates-entrances/> adresinden alındı

wallsofdubrovnik. (2021). *Fort Revilin* . wallsofdubrovnik Sanat Galerisi.

WHC . (2017, 7 12). *Alan Başkanlığı*. Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/document-57-11.pdf> adresinden alındı

Wikipedia. (2021, 01 18). *BigBelly*. BigBelly Web Sitesi: <https://en.wikipedia.org/wiki/BigBelly> adresinden alındı

Wikipedia. (2021). *St Blasius Kilisesi*. wikipedia Web Sitesi: https://en.wikipedia.org/wiki/St_Blaise%27s_Church adresinden alındı

Wikipedia. (2021, 02 06). *Wikipedia* . Wikipedia Web Sitesi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Rekt%C3%B6r%C3%BCn_Saray%C4%B1 adresinden alındı

Wippel, M. (2021). *flickr*. flickr Web Sitesi: https://www.flickr.com/photos/martin_julia/7210786708/in/album-72157629758416316/ adresinden alındı

World Heritage Centre. (1972). *The World Heritage Convention*. stockholm.

